

Gezinnen in budget- en schuldhulpverlening in Vlaanderen

Gegevens 2020-2023

1 mei 2024

samvzw.be

Colofon

SAM, steunpunt Mens en Samenleving

Turnhoutsebaan 139A – 2140 Borgerhout

+32 488 77 88 99 – info@samvzw.be – www.samvzw.be

BTW/ Ondernemingsnummer BE 0674.697.752 – RPR Antwerpen

Publicatiedatum

1 mei 2024

Auteur

Aurélië Smets

Partners

Departement Zorg

Afdeling Beleidscoördinatie

Koning Albert II-laan 35 bus 30

1030 Brussel

Samenvatting

De erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen registreren jaarlijks het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening. Momenteel zijn in Vlaanderen 313 instellingen voor schuldbemiddeling erkend, waarvan 298 OCMW's, 11 Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW) en 4 intergemeentelijke instellingen voor schuldbemiddeling (OCMW-verenigingen).

De registratie gebeurt aan de hand van het **basisregistratieformulier**. SAM, steunpunt Mens en Samenleving analyseert de cijfergegevens. We toetsen de cijfergegevens telkens aan de drie voorafgaande jaren. Bijgevolg bevat dit onderzoeksrapport cijfergegevens uit de basisregistratie van 2020, 2021, 2022 en 2023.

Cijfers en trends

In 2023 deden **49004 gezinnen** beroep op budget- en schuldhulpverlening bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling. Uit de analyses blijkt dat de evoluties in dezelfde lijn liggen als voorgaande jaren. Het **aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening bij de OCMW's en OCMW-verenigingen blijft dalen**. In de CAW's stijgt het aantal gezinnen. Er zijn geen andere noemenswaardige afwijkingen per provincie of gebiedsindeling vast te stellen.

Budgetbeheer en schuldbemiddeling zijn, net als de voorgaande jaren, de meest voorkomende vormen van budget- en schuldhulpverlening, gevolgd door budgetbegeleiding en collectieve schuldenregeling (met een erkende instelling aangesteld als bemiddelaar). Er zijn echter verschillen afhankelijk van het **type organisatie**. OCMW's zetten voornamelijk in op budgetbeheer en schuldbemiddeling, terwijl CAW's meer inzetten op budgetbegeleiding. OCMW-verenigingen zetten tot slot het meest in op procedures collectieve schuldenregeling waarin zij aangesteld zijn als schuldbemiddelaar.

Duiding

Ieder jaar duiden de erkende instellingen aan de hand van een aantal open vragen in het basisregistratieformulier de aangeleverde cijfers. Hieruit blijkt het profiel van het cliënteel heel divers is. De erkende instellingen begeleiden **mensen van alle leeftijden en alle nationaliteiten**. **Cliëntsituaties worden steeds complexer** door een combinatie van randproblematieken (huisvesting, gezinssituatie, verslaving, psychische kwetsbaarheid, mobiliteit, ...). Bovendien is er bij verschillende doelgroepen (jongvolwassenen, ouderen, nieuwkomers) een **gebrek aan administratieve en digitale vaardigheden**. Werken aan verzelfstandiging is vaak moeilijk of zelfs onmogelijk. Dit maakt de hulpverlening mentaal zwaar en langdurig. **Alleenstaanden of éénoudergezinnen** zijn financieel het meest kwetsbaar, al is er ook een toename van **grote en nieuwe samengestelde gezinnen** in de budget- en schuldhulpverlening.

Het menswaardig bestaan van mensen met een minimum- of vervangingsinkomen komt steeds meer in het gedrang. Zij hebben een **structureel inkomenstekort**. Er is een grote discrepantie tussen de stijgende maandelijkse basiskosten en de structureel te lage inkomens. Zelfs de meest verregaande vorm van schuldhulpverlening biedt vaak geen oplossing of garantie om een menswaardig bestaan te leiden zonder nieuwe schulden op te bouwen.

De **oorzaken** van een budget- of schuldenproblematiek zijn uiteenlopend. **Overlevingsschulden** steken weliswaar met kop en schouders boven de rest uit. Steeds meer mensen, over alle maatschappelijke klassen heen, hebben moeite om de maandelijkse basiskosten te betalen. Onder basiskosten vallen algemene

nutsvoorzieningen, energie, telecom, huisvesting en medische kosten. De inflatie en stijgende prijzen heeft deze tendens versterkt.

Achterstallige betalingen op kredieten en leningen nemen toe. Vaak gebruiken cliënten deze **kredieten en leningen** om andere onbetaalde facturen of schulden te betalen. De hoge interesten maken het veelal moeilijk om de som terug te betalen. Bovendien vorderen schuldeisers steeds vaker hoge invorderingskosten op achterstallige facturen. Het gebeurt regelmatig dat de aanmaningskosten hoger zijn dan de oorspronkelijk factuur. Dit maakt dat mensen de moed verliezen.

Meer erkende instellingen geven aan dat **(online) impulsaankopen**, vaak met de optie om achteraf te betalen, een problematische trend zijn in schuldhulpverleningsdossiers. **Achterafbetaaldiensten** zoals Klarna verlagen de drempel om online te bestellen, zeker bij jongeren.

De **moeilijke bereikbaarheid van hulp- en dienstverlening** is een trend die zich ook post-corona blijft doorzetten. Dat zorgt enerzijds voor een verhoogd risico op bijkomende schulden bij de gezinnen. Anderzijds zorgt het voor een verhoogde werkdruk bij de hulpverleners.

Beleidsaanbevelingen

Op basis van de cijfers en evoluties formuleren de erkende instellingen zeven concrete beleidsaanbevelingen.

- 1. De mens achter de schulden en een menswaardig bestaan moeten opnieuw veel meer centraal staan.** Dat betekent:
  - Schuldbemiddelaars moeten rekening houden met een menswaardig bestaan tijdens een procedure collectieve schuldenregeling.
  - Erkende instellingen moeten de nodige onderhandelingsruimte krijgen om haalbare afbetaalplannen te kunnen onderhandelen.
  - Hulpverlening moet meer ruimte krijgen om samen de complexe cliëntsituaties te kunnen aanpakken.
- 2. Er is nood aan structurele maatregelen om betaalbare en kwaliteitsvolle (sociale) huisvesting te garanderen en de inflatie onder controle te houden.** De maatregelen moeten perspectief bieden aan de groeiende groep 'onbemiddelbaren'. De erkende instellingen formuleren hierrond enkele concrete voorstellen:
  - Behoud het verlaagde BTW-tarief op energie.
  - Breng de inflatie onder controle.
  - Zorg voor BTW-vermindering op noodzakelijke levensmiddelen.
  - Reguleer de energieprijzen.
  - Behoud het verhoogd sociaal tarief.
- 3. Belangrijke wapens in de strijd tegen overlevingsschulden zijn de verhoging van de laagste (vervangings-)inkomens en de uitbreiding en automatische toekenning van sociale rechten.** De erkende instellingen formuleren hierrond enkele concrete voorstellen:
  - Kijk naar de effectieve situatie en niet alleen naar het inkomen. Het leefgeld van gezinnen in budget- en schuldhulpverlening komt zeker niet altijd overeen met het maandelijks inkomen.
  - Ken sociale rechten gradueel toe zodat de mensen net boven de inkomensgrens niet uit de boot vallen.
- 4. Er is nog steeds nood aan meer regulering van de invorderingsindustrie, toezicht en controle op de toekenning van kredieten en leningen, en het tegengaan van misleidende reclame en agressieve verkooppraktijken.**
  - Er is een wanverhouding tussen invorderingskosten en hoofdsom. Het inningsrecht bij deurwaarders veel te hoog ligt. Vooral cliënten die maar kleine bedragen kunnen afbetalen, worden hierdoor benadeeld.
  - De commerciële minnelijke invordering door gerechtsdeurwaarders en advocaten neemt toe en hierbij gebeuren er meer en meer inbreuken. Het invorderingsbeleid van schuldeisers wordt harder en harder.
  - De erkende instellingen geven aan dat de nodige onderhandelingsruimte voor afbetaalplannen onder druk staat. Vaak leidt dit tot zinloos beslag.

5. Om een kwaliteitsvolle dienstverlening te kunnen bieden is er nood aan **meer middelen en personeel**.
6. **De wachttijd van vijf jaar na een herroeping van de procedure collectieve schuldenregeling moet worden versoepeld.** De meeste gezinnen maken tijdens de procedure collectieve schuldenregeling opnieuw schulden door een structureel te laag inkomen. Dit leidt vaak tot een herroeping. De wachttijd om een nieuwe procedure collectieve schuldenregeling op te starten duwt deze mensen verder in armoede en schulden. De erkende instellingen formuleren hierrond enkele concrete voorstellen:
  - Maak het mogelijk om sneller over te gaan tot kwijtschelding van schulden als duidelijk is dat het inkomen niet zal verhogen.
  - Verkort de wachttijd na een herroeping naar 2 jaar of geef de rechtbank de mogelijkheid om, mits motivering, af te wijken van de wachtperiode. De wachttijd inkorten werkt proactief en vermijdt herval.
  - Heb bij het uittekenen van het beleid opnieuw meer aandacht voor het menswaardig bestaan tijdens een procedure collectieve schuldenregeling.
7. Zet meer in op **preventie door financiële en digitale educatie** om mensen financieel zelfredzamer te maken. Hoe vroeger dit wordt aangeboden, hoe effectiever. Daarnaast moeten er **sensibiliseringsacties opgezet worden in verband met internetaankopen, online games en gokspelen**.

Inhoud

1 – Inleiding	9
2 – Methodiek	10
2.1. Het basisregistratieformulier	10
2.2. Analyses.....	11
2.3. Respons	11
3 – Algemeen overzicht basisregistratie 2020 - 2023	12
3.1. Cijfers basisregistratie	12
3.1.1. Rubriek A.....	12
3.1.2. Rubrieken B en C.....	15
3.2. Cijfers ingezette hulpverleningsmodules.....	16
3.3. Vergelijking met de cijfers van de Nationale Bank van België.....	18
3.3.1. Schuldbemiddelingen.....	18
3.3.2. Collectieve schuldenregelingen.....	22
4 – Cijfers per provincie	24
4.1. Cijfers basisregistratie	24
4.2. Cijfers ingezette hulpverleningsmodules.....	26
5 – Cijfers per organisatietype	31
5.1. Cijfers basisregistratie	31
5.2. Cijfers ingezette hulpverleningsmodules.....	32
6 – Cijfers per gebiedsindeling	37
6.1. Cijfers basisregistratie	37
6.2. Cijfers ingezette hulpverleningsmodules.....	38
7 – Tendensen en beleidssignalen	45

7.1. Aantal locaties of antennepunten	45
7.2. De tendensen in het profiel van het cliënteel.....	46
7.3. De tendensen in de schuldenproblematiek	52
7.4. Beleidssignalen	57
8 – Bronnen	64

1 – Inleiding

De basisregistratie van gezinnen in budget- en schuldhulpverlening is een belangrijk instrument om de financiële situatie van gezinnen in Vlaanderen te registreren en te monitoren. Deze registratie heeft als doel om effectieve ondersteuning te bieden aan gezinnen die te maken hebben met financiële problemen, en om beleidsmakers inzicht te geven in de omvang en aard van de schuldenproblematiek in Vlaanderen.

De erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen registreren jaarlijks het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening aan de hand van een basisregistratieformulier. Dit maakt het mogelijk om cijfers en trends in de schuldenproblematiek systematisch en onderbouwd in kaart te brengen. Momenteel zijn in Vlaanderen 313 instellingen voor schuldbemiddeling erkend, waarvan 298 OCMW's, 11 Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW) en 4 intergemeentelijke instellingen voor schuldbemiddeling (OCMW-verenigingen).

SAM, steunpunt Mens en Samenleving verzamelt, analyseert en vergelijkt die cijfers en vat ze samen in een onderzoeksrapport. Dit onderzoeksrapport betreft de geregistreerde cijfers van 2023 en vergelijkt die met de gegevens van 2020, 2021 en 2022.

Dit rapport bevat zeven hoofdstukken. **Hoofdstuk 2** schetst de methodiek van de basisregistratie. Een algemeen overzicht van de basisregistratie is te vinden in **hoofdstuk 3**. Vervolgens worden de cijfers opgesplitst per provincie (**hoofdstuk 4**), per type organisatie (**hoofdstuk 5**) en per gebiedsindeling (**hoofdstuk 6**). **Hoofdstuk 7** geeft de tendensen en evoluties mee inzake het profiel en schuldenproblematiek van cliënten, alsook beleidssignalen .

Een bijgevoegd **bijlagerapport** bevat meer gedetailleerde tabellen en cijfergegevens per provincie, per type organisatie en per type gebiedsindeling. Ook het basisregistratieformulier met bijhorende handleiding is daarin opgenomen.

2 – Methodiek

2.1. HET BASISREGISTRATIEFORMULIER

De erkende instellingen voor schuldbemiddeling zijn sinds 2007 verplicht om **jaarlijks** het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening te registreren. Die registratie gebeurt aan de hand van het basisregistratieformulier. Dat formulier wordt aan het begin van elk kalenderjaar, samen met een uitgebreide handleiding, aan de erkende instellingen bezorgd¹.

Het basisregistratieformulier registreert **het totaal aantal ingezette hulpverleningsmodules per gezin in het jaar waarop de registratie betrekking heeft**. De hulpverleningsmodules zijn **budgetbegeleiding, budgetbeheer, schuldbemiddeling en collectieve schuldenregeling (CSR)**.² Om zicht te krijgen op de volledige hulpverlening per gezin registreren de erkende instellingen voor schuldbemiddeling alle mogelijke combinaties van hulpverlening (bijvoorbeeld budgetbeheer met schuldbemiddeling). De verschillende hulpverleningsmodules kunnen zowel simultaan als gespreid over het registratiejaar aangeboden worden. Zo kan bijvoorbeeld budgetbegeleiding als nazorg van schuldbemiddeling worden georganiseerd. Binnen de procedure collectieve schuldenregeling maakt het basisregistratieformulier een onderscheid tussen een aanstelling van een erkende instelling voor schuldbemiddeling of van een externe schuldbemiddelaar aangesteld door de arbeidsrechtbank. Op basis daarvan is het basisregistratieformulier onderverdeeld in drie rubrieken:

Rubriek A omvat het aantal gezinnen waarvoor het voorbije werkjaar **geen procedure collectieve schuldenregeling** liep. Het volgende onderscheid wordt gemaakt:

- Rubriek A.1: budgetbegeleiding (uitsluitend);
- Rubriek A.2: budgetbeheer (uitsluitend);
- Rubriek A.3: budgetbegeleiding en budgetbeheer;
- Rubriek A.4: schuldbemiddeling (uitsluitend);
- Rubriek A.5: schuldbemiddeling en budgetbegeleiding;
- Rubriek A.6: schuldbemiddeling en budgetbeheer;
- Rubriek A.7: schuldbemiddeling, budgetbegeleiding en budgetbeheer.

Rubriek B omvat het aantal gezinnen waarvoor het voorbije werkjaar een **procedure collectieve schuldenregeling** liep en waarbij een **erkende instelling voor schuldbemiddeling** is aangesteld als schuldbemiddelaar. Rubriek B maakt het onderscheid of die collectieve schuldenregeling is aangeboden:

- Rubriek B.1: zonder andere hulpverleningsmodules;
- Rubriek B.2: in combinatie met budgetbegeleiding;
- Rubriek B.3: in combinatie met budgetbeheer;
- Rubriek B.4: in combinatie met budgetbegeleiding en budgetbeheer;
- Rubriek B.5: in combinatie met schuldbemiddeling;
- Rubriek B.6: in combinatie met schuldbemiddeling en budgetbegeleiding;
- Rubriek B.7: in combinatie met schuldbemiddeling en budgetbeheer;
- Rubriek B.8: in combinatie met schuldbemiddeling, budgetbegeleiding en budgetbeheer.

¹ Het basisregistratieformulier en de uitgebreide handleiding vind je in het bijlagerapport onder bijlage 13.

² Meer informatie over deze hulpverleningsmodules vind je in het bijlagerapport onder bijlage 1.

Rubriek C omvat het aantal gezinnen waarvoor het voorbije werkjaar een **procedure collectieve schuldenregeling** liep en waarbij een **externe schuldbemiddelaar** is aangesteld als schuldbemiddelaar. Die rubriek maakt het onderscheid of die collectieve schuldenregeling is aangeboden:

- Rubriek C.1: in combinatie met budgetbegeleiding;
- Rubriek C.2: in combinatie met budgetbeheer;
- Rubriek C.3: in combinatie met budgetbegeleiding en budgetbeheer;
- Rubriek C.4: in combinatie met schuldbemiddeling;
- Rubriek C.5: in combinatie met schuldbemiddeling en budgetbegeleiding;
- Rubriek C.6: in combinatie met schuldbemiddeling en budgetbeheer;
- Rubriek C.7: in combinatie met schuldbemiddeling, budgetbegeleiding en budgetbeheer.

Een gezin kan slechts onder **één rubriek** geregistreerd worden. Als aan een gezin verschillende hulpverleningsmodules zijn aangeboden, registreert de erkende instelling dat gezin in de rubriek waar alle ingezette modules vermeld staan.

Bijkomend peilt het basisregistratieformulier via een aantal **open vragen** naar tendensen en signalen, die meer duiding kunnen geven bij de aangeleverde cijfers. Die vragen zijn:

- Op hoeveel locaties of antenepunten binnen het werkingsgebied is de instelling voor schuldbemiddeling bereikbaar voor burgers?
- Welke tendensen merk je op in het profiel van cliënten? Zijn er bijvoorbeeld wijzigingen wat betreft aantal cliënten met psychische/psychiatrische problemen, niet-bemiddelbaren, tweeverdieners, hoofdzakelijk contact bij opstart van een procedure collectieve schuldenregeling, externe doorverwijzingen, zelfstandigen, ouderen, jongeren, eenoudergezinnen, ...?
- Welke tendensen merk je op in de schuldenproblematiek?
- Welke beleidssignalen voor de schuldenproblematiek leid je daaruit af?

2.2. ANALYSES

SAM, steunpunt Mens en Samenleving verzamelt, analyseert en rapporteert jaarlijks de cijfergegevens uit de basisregistratie. Het jaarlijkse karakter van de registratie maakt het mogelijk om evoluties over verschillende jaren heen te detecteren. Het rapport toetst de cijfergegevens telkens af aan de drie voorafgaande jaren. Bijgevolg bevat dit onderzoeksrapport cijfergegevens uit de basisregistraties van **2020, 2021, 2022 en 2023**.

2.3. RESPONS

Alle 313 erkende instellingen voor schuldbemiddeling bezorgden tijdig hun basisregistratie.

3 – Algemeen overzicht basisregistratie 2020 - 2023

3.1. CIJFERS BASISREGISTRATIE

Tabel 1 geeft de cijfergegevens van alle erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen weer voor de periode 2020-2023.

In 2023 registreerden de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in totaal **49004 unieke gezinnen** in budget- en schuldhulpverlening. Dat is een daling van 4,38% ten opzichte van het aantal gezinnen in 2022.

3.1.1. Rubriek A

De erkende instellingen registreerden **41804 gezinnen** in **rubriek A**. Deze gezinnen maakten het afgelopen jaar gebruik van (een combinatie van) budgetbegeleiding, budgetbeheer, schuldbemiddeling. Dat is een daling met 2,79% in vergelijking met 2022, en een daling met 6,53% in vergelijking met 2020.

De **meest ingezette hulpverleningsmodules** zijn **budgetbeheer** en **schuldbemiddeling en budgetbeheer**. Die categorieën vormen samen iets meer dan de helft van het aantal modules. De minst voorkomende hulpverleningsmodule is de combinatie budgetbegeleiding en budgetbeheer, al dan niet aangevuld met schuldbemiddeling.

60,67% van het aantal gezinnen doet beroep op **budgetbeheer**, al dan niet gecombineerd met één of meerdere bijkomende hulpverleningsmodules. Dit is de meest ingezette hulpverleningsvorm. 56,52% van de gezinnen doet beroep op **schuldbemiddeling**, al dan niet gecombineerd met één of meerdere bijkomende hulpverleningsmodules. Dit is bijgevolg de tweede meest ingezette hulpverleningsvorm. Slechts 22,28% van de gezinnen in rubriek A doen beroep op **budgetbegeleiding**, al dan niet gecombineerd met andere hulpverleningsmodules. Dit maakt budgetbegeleiding de minst ingezette hulpverleningsvorm.

Deze resultaten liggen volledig in lijn met de voorgaande jaren.

▼ Tabel 1: Cijfers basisregistratie Vlaanderen (2020-2023)

Rubriek A: Gezinnen waarvoor het voorbije werkjaar geen procedure collectieve schuldregeling liep	2020		2021		2022		2023	
	AC	%	AC	%	AC	%	AC	%
A.1 budgetbegeleiding (uitsluitend)	4864	10,88%	4633	10,66%	4983	11,59%	4797	11,47%
A.2 budgetbeheer (uitsluitend)	12569	28,10%	12260	28,22%	12383	28,79%	12484	29,86%
A.3 budgetbegeleiding en budgetbeheer	789	1,76%	843	1,94%	866	2,01%	896	2,14%
A.4 schuldbemiddeling (uitsluitend)	9688	21,66%	8949	20,60%	8775	20,40%	8720	20,86%
A.5 schuldbemiddeling en budgetbegeleiding	3029	6,77%	3246	7,47%	3125	7,27%	2922	6,99%
A.6 schuldbemiddeling en budgetbeheer	12636	28,25%	12396	28,53%	11955	27,80%	11284	26,99%
A.7 schuldbemiddeling, budgetbegeleiding en budgetbeheer	1149	2,57%	1124	2,59%	919	2,14%	701	1,68%
Totaal aantal gezinnen rubriek A	44724	100,00%	43451	100,00%	43006	100,00%	41804	100,00%

Rubriek B: Gezinnen waarvoor het voorbije werkjaar een procedure collectieve schuldenregeling liep en waarbij de instelling voor schuldbemiddeling is aangesteld als schuldbemiddelaar	2020		2021		2022		2023	
	AC	%	AC	%	AC	%	AC	%
B.1 zonder andere hulpverleningsmodules	678	20,86%	614	19,81%	681	22,82%	614	23,19%
B.2 in combinatie met budgetbegeleiding	63	1,94%	46	1,48%	70	2,35%	47	1,77%
B.3 in combinatie met budgetbeheer	1586	48,78%	1469	47,40%	1273	42,66%	1156	43,66%
B.4 in combinatie met budgetbegeleiding en budgetbeheer	28	0,86%	43	1,39%	37	1,24%	27	1,02%

B.5 in combinatie met schuldbemiddeling	20	0,62%	16	0,52%	20	0,67%	24	0,91%
B.6 in combinatie met schuldbemiddeling en budgetbegeleiding	18	0,55%	5	0,16%	10	0,34%	18	0,68%
B.7 in combinatie met schuldbemiddeling en budgetbeheer	822	25,28%	875	28,23%	661	22,15%	555	20,96%
B.8 in combinatie met schuldbemiddeling, budgetbegeleiding en budgetbeheer	36	1,11%	31	1,00%	232	7,77%	207	7,82%
Totaal aantal gezinnen rubriek B	3251	100,00%	3099	100,00%	2984	100,00%	2648	100,00%

Rubriek C: Gezinnen waarvoor het voorbije werkjaar een procedure collectieve schuldenregeling liep en waarbij een externe schuldbemiddelaar is aangesteld

	2020		2021		2022		2023	
	AC	%	AC	%	AC	%	AC	%
C.1 in combinatie met budgetbegeleiding	612	10,30%	632	11,31%	542	10,30%	507	11,14%
C.2 in combinatie met budgetbeheer	2378	40,03%	2179	38,99%	2023	38,46%	1770	38,88%
C.3 in combinatie met budgetbegeleiding en budgetbeheer	170	2,86%	166	2,97%	107	2,03%	110	2,42%
C.4 in combinatie met schuldbemiddeling	728	12,25%	665	11,90%	731	13,90%	566	12,43%
C.5 in combinatie met schuldbemiddeling en budgetbegeleiding	260	4,38%	198	3,54%	230	4,37%	211	4,64%
C.6 in combinatie met schuldbemiddeling en budgetbeheer	1583	26,65%	1535	27,46%	1406	26,73%	1236	27,15%
C.7 in combinatie met schuldbemiddeling, budgetbegeleiding en budgetbeheer	210	3,53%	214	3,83%	221	4,20%	152	3,34%
Totaal aantal gezinnen rubriek C	5941	100,00%	5589	100,00%	5260	100,00%	4552	100,00%

Totaal aantal gezinnen in begeleiding (A + B + C)	53916	52139	51250	49004
--	--------------	--------------	--------------	--------------

3.1.2. Rubrieken B en C

Rubrieken B en C combineren budget- en schuldhulpverlening met een procedure collectieve schuldenregeling. In totaal liep voor **7200 gezinnen** in 2023 een procedure collectieve schuldenregeling, al dan niet in combinatie met andere hulpverleningsmodules. Collectieve schuldenregelingen vormen, net zoals de voorbije jaren, een minderheid binnen het aanbod van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling. Een module collectieve schuldenregeling is meestal in combinatie met andere hulpverleningsmodules. Vooral de combinatie met budgetbeheer (al dan niet aangevuld met schuldbemiddeling) komt veel voor.

De meerderheid van de gezinnen in de rubrieken B en C doen een **beroep op een externe schuldbemiddelaar** (rubriek c) tijdens de procedure collectieve schuldenregeling. Ook dat ligt in lijn met de voorgaande jaren. De erkende instellingen geven in de kader aan dat ze minder aangesteld worden als schuldbemiddelaar door de arbeidsrechtbank (rubriek b).

In **rubriek B** is de meest voorkomende hulpverleningsvorm de **combinatie collectieve schuldenregeling met budgetbeheer** (43,66%). Dat aandeel ligt in lijn met het voorgaande jaar. Ongeveer een vijfde van de gezinnen doet een beroep op een collectieve schuldenregeling in **combinatie met schuldbemiddeling en budgetbeheer**. In 2022 steeg het aantal procedures collectieve schuldenregeling zonder bijkomende hulpverleningsmodules opvallend. In 2023 zet deze trend zich niet verder. Het aantal gezinnen in een procedure collectieve schuldenregeling zonder bijkomende hulpverleningsmodules daalt opnieuw naar het niveau van 2021. Het totaal aantal gezinnen in deze categorie is eveneens sterk afgenomen (-11,26% ten opzichte 2022; -18,55% ten opzichte van 2020%).

In **rubriek C** is de **combinatie collectieve schuldenregeling en budgetbeheer**, al dan niet aangevuld met schuldbemiddeling, de meest voorkomende vorm van hulpverlening. Waar in rubriek B de gezinnen vooral beroep doen op budgetbeheer, is dat in rubriek C meer verdeeld tussen budgetbeheer en budgetbeheer in combinatie met schuldbemiddeling (38,88% en 27,15%). In 2022 was er sprake van een stijging van een collectieve schuldenregeling in combinatie met schuldbemiddeling en budgetbegeleiding (+16,16%). Ook deze trend heeft zich in 2023 niet verder gezet. Het aandeel gezinnen in deze rubriek is opnieuw gedaald (-8,26%). In vergelijking met voorgaande jaren is er algemeen een sterke daling van het aantal gezinnen in deze rubriek (-13,46% ten opzicht van 2022; -23,38% ten opzichte van 2020).

Samengevat toont bovenstaande analyse aan:

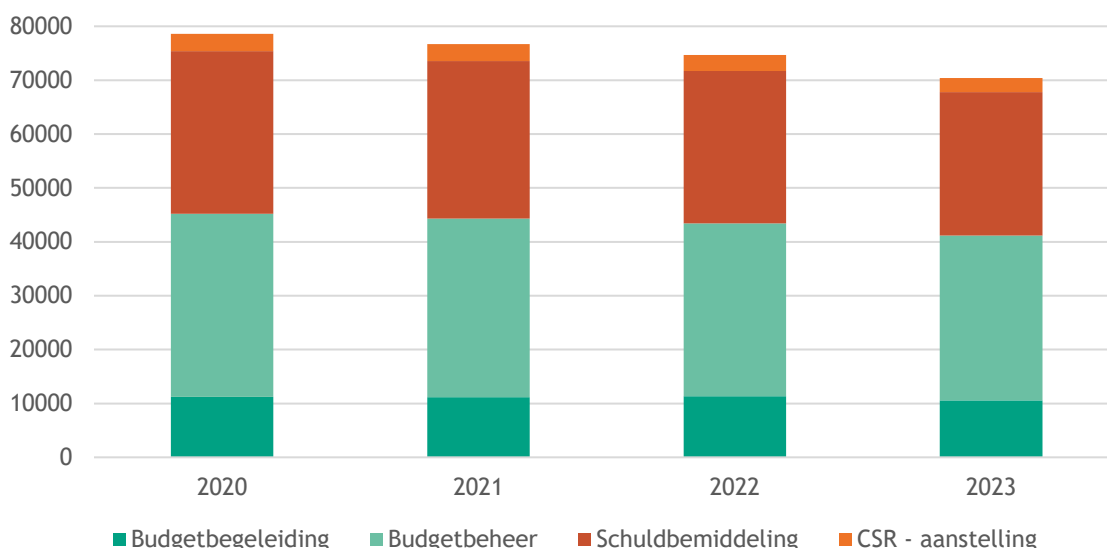
1. De erkende instellingen richten zich vooral op niet-gerechtigde vormen van budget- en schuldhulpverlening (rubriek A).
2. Budgetbeheer, al dan niet gecombineerd met andere vormen van schuldhulpverlening is de meest voorkomende hulpverleningsvorm in alle rubrieken. Ook schuldbemiddeling is een veel voorkomende vorm van schuldhulpverlening, vooral bij gezinnen die niet in een collectieve schuldenregeling zitten (rubriek A).
3. Bij gerechtigde vormen van schuldhulpverlening combineren gezinnen voornamelijk een collectieve schuldenregeling met budgetbeheer en schuldbemiddeling.
4. Het aandeel gezinnen in een collectieve schuldenregeling neemt af, zowel met een interne (rubriek B) als een externe bemiddelaar (rubriek C).

3.2. CIJFERS INGEZETTE HULPVERLENINGSMODULES

Grafiek 1 geeft voor de periode 2020-2023 het aantal ingezette hulpverleningsmodules weer naargelang de vorm: budgetbegeleiding, budgetbeheer, schuldbemiddeling en een procedure collectieve schuldenregeling waarbij een erkende instelling voor schuldbemiddeling is aangesteld als schuldbemiddelaar³. Het gaat om de **totale aantallen van de verschillende hulpverleningsmodules**, ongeacht of die uitsluitend of in gecombineerde vorm zijn geregistreerd.

Voorbeeld: in 2023 bedraagt het aantal ingezette modules budgetbeheer 30578. Dat is de som van alle gezinnen waarvoor budgetbeheer is aangeboden, ongeacht de rubriek (A, B of C) en ongeacht of budgetbeheer al dan niet in combinatie met andere hulpverlening is aangeboden. Dit cijfer omvat met andere woorden alle geregistreerde modules budgetbeheer én alle mogelijke geregistreerde combinaties over alle rubrieken heen, zoals budgetbeheer en schuldbemiddeling, budgetbeheer en budgetbegeleiding tijdens een collectieve schuldenregeling met een externe schuldbemiddelaar, ...

Tabel 1 toonde het aantal unieke gezinnen in schuldhulpverlening. Onderstaande grafiek geeft het aantal ingezette hulpverleningsmodules weer. De totale aantallen in tabel 1 zijn bijgevolg niet te vergelijken met deze cijfers.

▼ Grafiek 1: cijfers ingezette hulpverleningsmodules (2020-2023)

In 2023 is budgetbeheer (43,42%) de meest ingezette hulpverleningsvorm, gevolgd door schuldbemiddeling (37,77%) en budgetbegeleiding (15,05%). Dat is dezelfde volgorde als voorgaande jaren. Het aandeel aanstellingen als schuldbemiddelaar binnen een lopende procedure collectieve schuldenregeling blijft erg laag (3,76%). Ook dat ligt in lijn met de afgelopen jaren.

De verhouding tussen de hulpverleningsmodules blijft in de periode 2020-2023 vrijwel constant. Het aandeel budgetbeheer schommelt steeds rond 43%. Hetzelfde geldt voor het aandeel schuldbemiddeling (ongeveer 37%), budgetbegeleiding (ongeveer 15%) en collectieve schuldregeling met een eigen aanstelling als schuldbemiddelaar (ongeveer 4%).

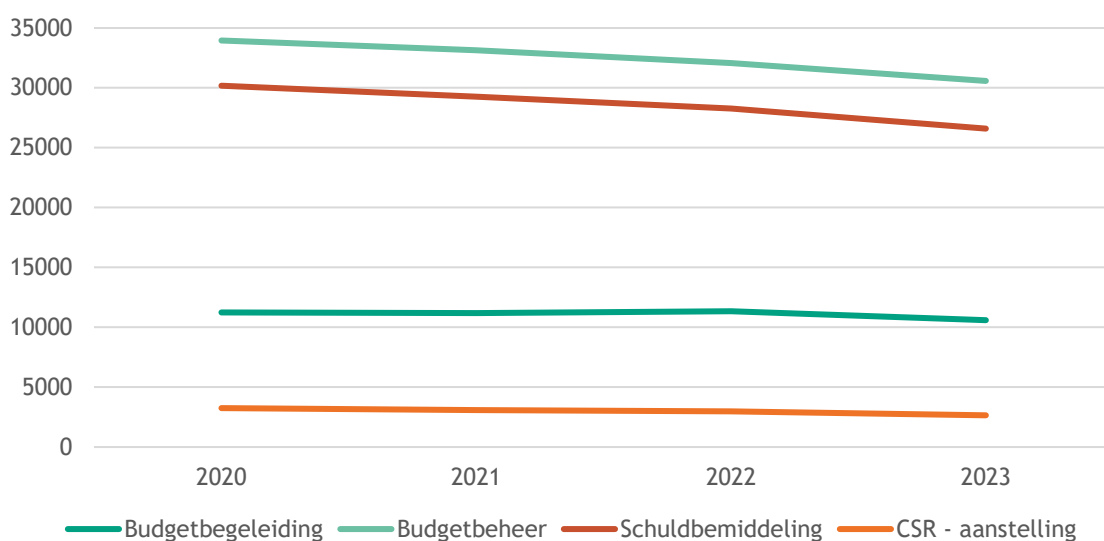
³ De tabellen met het de cijfergegevens van het aantal ingezette hulpverleningsmodules voor 2020, 2021 en 2022 vind je in het bijlagenrapport onder bijlage 2.

In Vlaanderen daalt het totaal aangeboden hulpverleningsmodules over de periode 2020-2023. In 2023 werden in totaal 70417 hulpverleningsmodules geregistreerd. Dat is een daling met 5,73% ten opzichte van vorig jaar.

Deze dalende trend is al een tijdje aan de gang. De erkende instellingen geven als mogelijke verklaring hiervoor aan dat de cliëntsituaties steeds maar complexer worden, waardoor er nood is aan een intensieve en langdurige begeleiding. Ook de personeelsverloop en een tekort aan middelen dragen bij aan de daling van het aantal dossiers (zie ook [hoofdstuk 7](#) - tendensen en beleidssignalen).

Onderstaande grafiek geeft gedetailleerd de evoluties van het aantal ingezette hulpverleningsmodules weer.

▼ Grafiek 2: evolutie ingezette schuldhulpverleningsmodules Vlaanderen (2020-2023)

Het aandeel **budgetbegeleiding** blijft eerder constant door de jaren heen. In 2023 daalt het aandeel echter met 6,59%.

De erkende instellingen zetten **budgetbeheer** en **schuldbemiddeling** het meest in. Het aandeel daalt wel over de periode 2020-2023. In 2023 daalt het aantal modules met 4,60%.

Ook het aantal modules **collectieve schuldenregeling met eigen aanstelling** daalt over de periode 2020-2023 bij de erkende instellingen. Enerzijds merken de erkende instellingen dat ze minder aangesteld worden door de arbeidsrechtbank. In 2023 zijn er, volgens de cijfers van de Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België, 8887 nieuwe procedures opgestart. Dat is een kleine stijging ten opzichte van 2022 (+1,32%), maar nog steeds een sterke daling ten opzichte van 2020 (-7,27%). De daling van het aantal modules bij de erkende instellingen in combinatie met een lichte stijging van het aantal nieuwe procedures collectieve schuldenregeling lijkt te bevestigen dat erkende instellingen minder als schuldbemiddelaar worden aangesteld (zie ook 3.3.2).

Samengevat toont bovenstaande analyse aan:

1. Budgetbeheer en schuldbemiddeling blijven veruit blijft de meest ingezette hulpverleningsmodules.
2. De evoluties van de modules volgen grotendeels de trends van de afgelopen jaren.

3. Het aandeel modules budgetbeheer en schuldbemiddeling dalen in 2023. Er is bijkomend onderzoek nodig naar mogelijke verklaringen hiervoor.
4. Het aandeel CSR -aanstelling daalt. De verklaring hiervoor is tweeledig:
  - Er worden algemeen minder procedures collectieve schuldenregeling opgestart.
  - De erkende instellingen worden minder aangesteld door de arbeidsrechtbank.

3.3. VERGELIJKING MET DE CIJFERS VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË

3.3.1. Schuldbemiddelingen

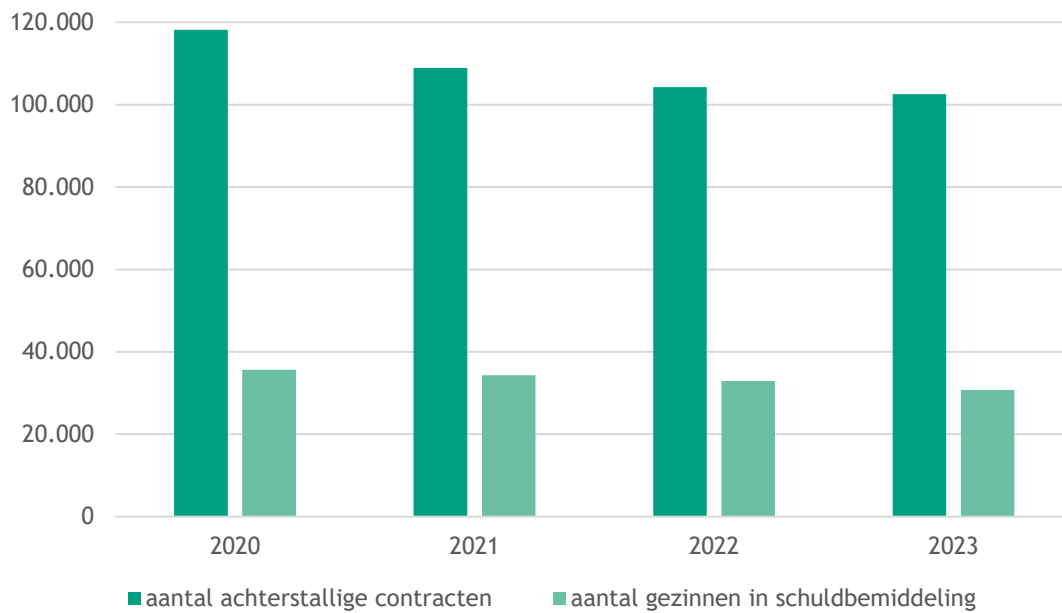
Een aantal cijfergegevens van de jaarlijks basisregistratie kunnen, mits de nodige nuancering, worden vergeleken met gegevens uit de databank van de Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België. Die databank bevat onder meer informatie over de aard en typologie van consumentenkredieten en hypothecaire kredieten.

De Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België is een van de instrumenten die de Belgische overheid heeft ingesteld om overmatige schuldenlast bij gezinnen te bestrijden. De centrale registreert sinds 2003 alle consumentenkredieten en hypothecaire kredieten die natuurlijke personen in België afsluiten. Het gaat daarbij om kredieten die ze om privédoeleinden aangaan. De centrale registreert eveneens de eventuele betalingsachterstanden die uit die kredieten voortvloeien.

De kredietgevers delen gegevens over kredietovereenkomsten en de identiteit van de kredietnemers met de Nationale Bank. Dat zijn bankinstellingen, maatschappijen die gespecialiseerd zijn in consumentenkrediet of hypothecair krediet, kredietkaartmaatschappijen en verzekeraars die hypothecair krediet toekennen, en verkopers die verkopen op afbetaling verrichten. De gegevens worden op jaarbasis verwerkt. Dat maakt het mogelijk om enerzijds de evolutie in kaart te brengen van het aantal geregistreerde kredietnemers, kredietovereenkomsten, betalingsachterstanden en berichten van collectieve schuldenregelingen, en anderzijds van bepaalde activiteitsindicatoren van de Centrale.

De Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België bevat geen gegevens over budgethulpverlening (budgetbegeleiding en budgetbeheer). De Centrale bevat wel gegevens per provincie over het aantal personen met achterstallige contracten. De basisregistratie bevat het aantal gezinnen in schuldbemiddeling en, als 'zwaarste' vorm van schuldbemiddeling, het aantal gezinnen dat opgenomen is in een procedure collectieve schuldenregeling bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling. Die gegevens zijn ook per provincie beschikbaar. In principe zijn de gezinnen uit de basisregistratie ook in het bestand van de Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België opgenomen.

De basisregistratie registreert echter het aantal gezinnen, terwijl de Centrale het aantal natuurlijke personen bevat. Aangezien één gezin meerdere natuurlijke personen kan omvatten, is een vergelijking van de gegevens tussen de basisregistratie en de Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België (2023) mogelijk onderwerp voor discussie. De vergelijking duidt dus op het minimaal aantal personen dat de instellingen voor schuldbemiddeling bereiken.

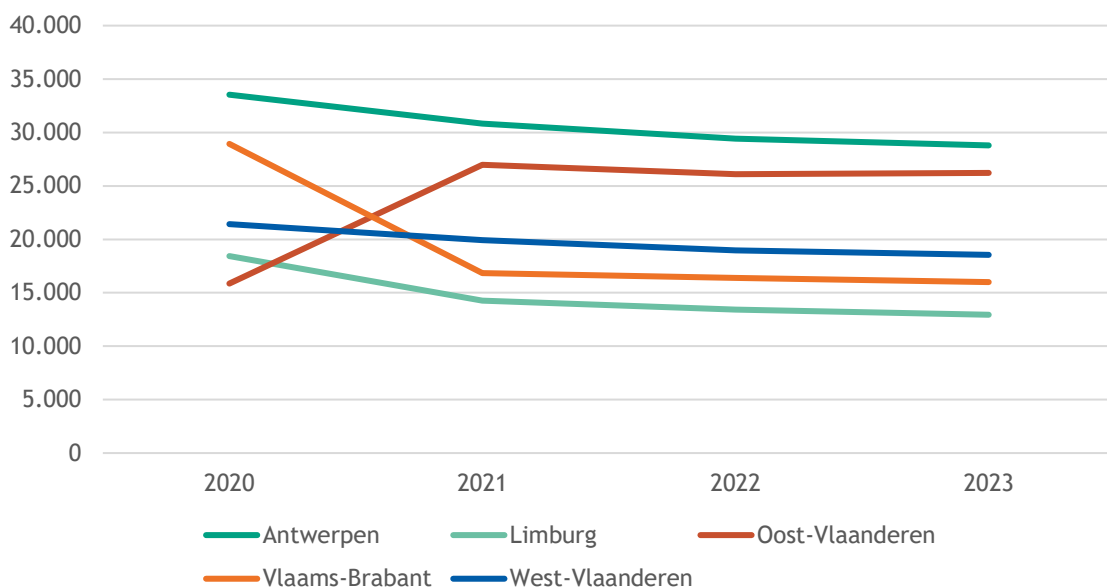

▼ **Grafiek 3: het aantal achterstallige contracten volgens de centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België en het aantal gezinnen in schuldbemiddeling zoals geregistreerd door de erkende instellingen voor schuldbemiddeling voor de periode 2020-2023.**

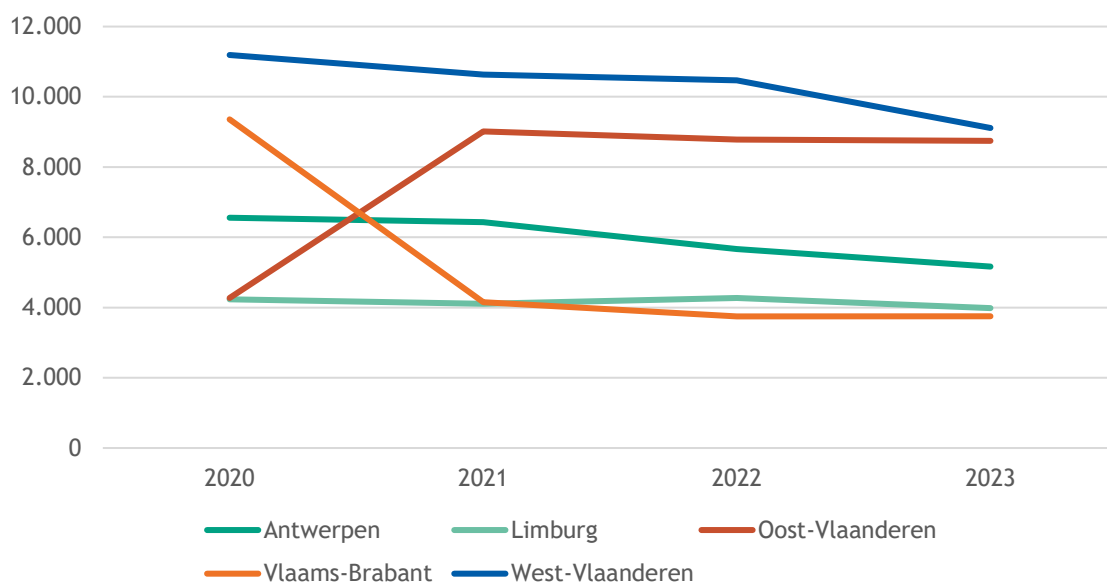
Het totaal aantal personen met achterstallige contracten daalt gedurende de periode 2020-2023 (-13,27%). Het aantal gezinnen in schuldbemiddeling/collectieve schuldenregeling zoals aangegeven door de erkende instellingen voor schuldbemiddeling daalt eveneens (-13,64%). Opvallend, de daling in het aantal achterstallige contracten is in de periode 2022 - 2023 minder sterk dan de daling van het aantal gezinnen in schuldhulpverlening (-1,73% ten opzichte van -7,11%). Dit werpt een aantal vragen op: hebben mensen met een achterstallige contracten minder nood aan schuldbemiddeling? Komen mensen sneller terecht bij andere diensten? Vinden ze de weg naar of ervaren ze drempels bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling? Om hierop een antwoord te kunnen geven, is er nood aan verder onderzoek.

Er zijn grote verschillen tussen provincies. Grafieken 3 en 4 geven per provincie de evolutie weer van het aantal geregistreerde personen met achterstallige contracten bij de Nationale Bank van België (NBB) en het aantal gezinnen in schuldhulpverlening (schuldbemiddeling - CSR) bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen⁴. De gegevens van CAW Brussel zijn hier niet in aanmerking genomen.

⁴ De tabellen met de cijfergegevens van het aantal achterstallige contracten volgens centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België en het aantal gezinnen in schuldbemiddeling, vind je in het bijlage rapport onder bijlage 3.

▼ Grafiek 4: evolutie van het aantal achterstallige contracten volgens de Nationale Bank van België (2020-2023)

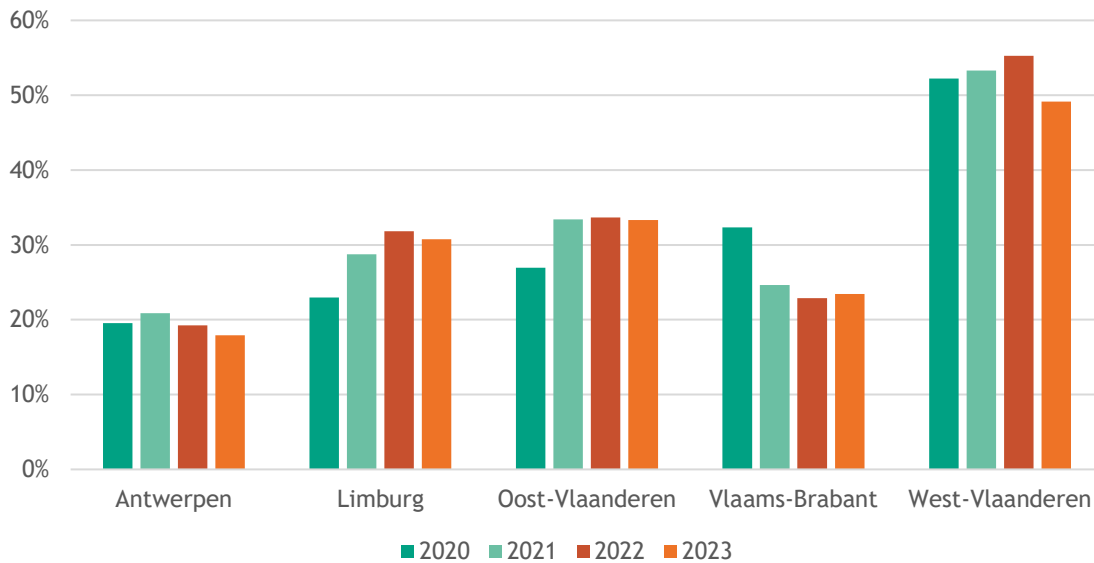

▼ Grafiek 5: evolutie van het aantal gezinnen in schuldbemiddeling - collectieve schuldenregeling (2020-2023)

De provincie Antwerpen rapporteert de meeste personen met achterstallige contracten, terwijl de provincie West-Vlaanderen het hoogste aantal gezinnen in schuldbemiddeling optekent. De provincie Limburg rapporteert de minste personen met achterstallige contracten, de provincie Vlaams-Brabant het laagst aantal gezinnen in schuldbemiddeling.

De evoluties in het aantal achterstallige contracten verschilden sterk tussen de provincies tot 2021. In de periode 2021-2023 vertonen alle provincies een dalende evolutie. De evolutie van het aantal gezinnen in schuldbemiddeling - collectieve schuldenregeling kent eveneens eenzelfde patroon. Al tekent de daling in de periode 2021-2023 zich niet voor alle provincies op eenzelfde manier af. In Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen is er zelfs een zeer lichte stijging in 2023 (zie ook hoofdstuk 4). Het valt op dat er in de provincies zich telkens een gelijkaardig patroon voordoet.

De verhouding tussen het aantal gezinnen in schuldbemiddeling - collectieve schuldenregeling / aantal achterstallige contracten is in grafiek 6 opgenomen. De gegevens worden per provincie voor de periode 2020-2023 weergegeven.

▼ **Grafiek 6: Verhouding tussen het aantal gezinnen in schuldbemiddeling - collectieve schuldenregeling / aantal achterstallige contracten (in %)**

De verhouding tussen het aantal gezinnen in schuldbemiddeling - CSR en het aantal achterstallige contracten is het hoogst in West-Vlaanderen (49,13%). Dat betekent dat er bij 49% van de gezinnen in schuldbemiddeling - CSR ook sprake is van één of meerdere achterstallige contracten. West-Vlaanderen is hierbij een uitschieter. De verhouding is het laagst in Antwerpen. Bij slechts 17,94% van de gezinnen in schuldbemiddeling - CSR is er sprake van één of meerdere achterstallige contracten.

In de periode 2020-2022 was er vooral een stijgende trend, waarbij het aantal personen in schuldbemiddeling - CSR met één of meerdere achterstallige contracten toenam. De enige uitzondering was Vlaams-Brabant. In 2022 zet deze dalende trend zich door in Vlaams-Brabant en Antwerpen. In de overige provincies stijgt het aandeel van de gezinnen in schuldbemiddeling - CSR met één of meerdere achterstallige contracten nog steeds, zij het minder uitgesproken. In 2023 daalt het aandeel in nagenoeg elke provincie, behalve Vlaams-Brabant. In West-Vlaanderen is deze daling het meest uitgesproken.

Hoe meer betalingsachterstand er is, hoe vaker er een beroep wordt gedaan op een collectieve schuldenregeling. Slechts 7,7% van de personen met één betalingsachterstand doet een beroep op een procedure collectieve schuldenregeling, bij drie of meer betalingsachterstanden is dat ongeveer 22%. Vanaf vijf betalingsachterstanden doet bijna 30% een beroep op een collectieve schuldenregeling (Nationale Bank van België, 2022).

3.3.2. Collectieve schuldenregelingen

De gegevensbank van de Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank (2022) bevat cijfermateriaal van het aantal lopende berichten collectieve schuldenregelingen (aantal personen). De gegevens geregistreerd in rubrieken B en C van de basisregistratie –de rubrieken waarbij bij gezinnen een procedure collectieve schuldenregeling werd opgestart of lopende is – kunnen daarmee worden vergeleken.

Tabel 2 geeft voor Vlaanderen het jaarlijks aantal uitstaande collectieve schuldenregelingen weer per gerechtelijk arrondissement over de periode 2020-2023. Vanaf 2021 is het verschil met het voorgaande jaar tussen haakjes vermeld als percentage. De laatste kolom van tabel 2 bevat het procentueel verschil tussen het aantal collectieve schuldenregelingen van 2020 en 2023.

Om gegevens van de basisregistratie met die van de Nationale Bank van België te vergelijken, tonen we in tabel 2 slechts de data van de gerechtelijke arrondissementen van Vlaanderen. Voor het overzicht voegen we de gegevens van Brussel ook toe.

▼ **Tabel 2: Aantal lopende berichten van collectieve schuldenregeling per gerechtelijk arrondissement 2020-2023 (gedeeltelijke weergave)**

Arrondissement	2020	2021	2022	2023	Vershil 2020-2023
Aalst	2540	2362 (-7,01%)	2174 (-7,96%)	1985 (-8,69%)	-21,85%
Antwerpen	5160	4624 (-10,39%)	4241 (-8,28%)	3899 (-8,06%)	-24,44%
Brugge	1661	1515 (-8,79%)	1345 (-11,22%)	1219 (-9,37%)	-26,61%
Dendermonde	1548	1391 (-10,14%)	1288 (-7,40%)	1194 (-7,30%)	-22,87%
Diksmuide	360	308 (-14,44%)	273 (-11,36%)	256 (-6,23%)	-28,89%
Eeklo	830	774 (-6,75%)	702 (-9,30%)	672 (-4,24%)	-19,04%
Gent	3889	3570 (-8,20%)	3176 (-11,04%)	2957 (-6,90%)	-23,97%
Halle-Vilvoorde	2681	2413 (-10%)	2116 (-12,31%)	1924 (-9,07%)	-28,24%
Hasselt	2867	2583 (-9,91%)	2276 (-11,89%)	2054 (-9,75%)	-28,36%
Ieper	715	646 (-9,65%)	614 (-4,95%)	584 (-4,89%)	-18,32%
Kortrijk	1536	1418 (-7,68%)	1234 (-12,98%)	1116 (-9,56%)	-27,34%
Leuven	2801	2478 (-11,53%)	2218 (-10,49%)	2039 (-8,07%)	-27,20%
Maaseik	1400	1233 (11,93%)	1113 (-9,73%)	982 (-11,77%)	-29,86%
Mechelen	1980	1851 (-6,52%)	1663 (-10,16%)	1564 (-5,95%)	-21,01%
Oostende	1257	1146 (-8,83%)	971 (-15,27%)	865 (-10,92%)	-31,19%
Oudenaarde	669	626 (-6,43%)	582 (-7,03%)	518 (-11%)	-22,57%
Roeselare	886	881 (-0,56%)	781 (-11,35%)	708 (-9,35%)	-20,09%
Sint-Niklaas	1878	1705 (-9,21%)	1540 (-9,68%)	1428 (-7,27%)	-23,96%
Tielt	583	542 (-7,03%)	490 (-9,59%)	457 (-6,73%)	-21,61%
Tongeren	1467	1262 (-13,97%)	1127 (-10,70%)	1046 (-7,19%)	-28,70%
Turnhout	1781	1623 (-8,87%)	1460 (-10,04%)	1313 (-10,07%)	-26,28%
Veurne	426	410 (-3,76%)	380 (-7,32%)	340 (-10,53%)	-20,19%
Totaal	38915	35361 (-9,13%)	31764 (-10,17%)	29120 (-8,32%)	-25,17%
Brussel	4281	3634 (-15,11%)	3207 (-11,75%)	2783 (-13,22%)	-34,99%

In 2023 zijn er in Vlaanderen 29120 lopende berichten van collectieve schuldenregeling. Dat is een daling van 8,32% ten opzichte van 2022 en van 25,17% ten opzichte van 2020. De cijfers van rubrieken B en C van de basisregistratie tonen eenzelfde dalende trend. Het aantal collectieve schuldenregelingen neemt in

Vlaanderen dus jaar na jaar af. In het arrondissement **Brussel** zijn we een gelijkaardige trend. Het aantal collectieve schuldenregelingen is daar gedaald met 34,99% over de periode 2020-2023.

Antwerpen is het arrondissement met het grootste aantal lopende collectieve schuldenregelingen, gevolgd door Gent. Brussel staat op de derde plaats. Diksmuide is het arrondissement met het kleinste aantal lopende collectieve schuldenregelingen.

Alle arrondissementen kennen sinds 2020 een daling van het aantal berichten collectieve schuldenregeling. In iets meer dan de helft van de tweeëntwintig arrondissementen dalen de cijfers met meer dan één vierde. In Brussel is de daling het sterkst (>30%). Eeklo en Ieper hebben de kleinste afname.

Nochtans zetten de erkende instellingen voor schuldbemiddeling meer in op hulpverlening voor gezinnen in een procedure collectieve schuldenregeling. Waar de erkende instellingen voor schuldbemiddeling zelf aangesteld zijn als schuldbemiddelaar (rubriek B), organiseren zij in 2023 voor 9,09% van de lopende berichten van collectieve schuldenregeling één of meerdere hulpverleningsmodules (2020: 8,35%, 2021: 8,76%, 2022: 9,39%)⁵. Bij aanstelling van een externe schuldbemiddelaar verhogen die cijfers aanzienlijk (2020: 16,66%, 2021: 17,31%, 2022: 18,28%; 2023: 17,20%)⁶. Gaandeweg betekent dit dat de erkende instellingen voor schuldbemiddeling jaar na jaar meer actief hulpverlening aanbieden binnen een procedure collectieve schuldenregeling, met een kleine terugval in 2023. Dit bevestigt andermaal het signaal van de erkende instellingen dat zij minder aangesteld of betrokken worden bij procedures collectieve schuldenregeling.

Samengevat toont bovenstaande analyse aan:

1. De cijfers van de Nationale Bank van België bevestigen de trends uit de basisregistratie.
2. Niet alleen het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening daalt, ook het aantal achterstallige betalingen neemt af.
3. Er is nood aan cijfers vanuit advocaat-schuldbemiddelaar om trends te kunnen verklaren.
4. Na een periode van stijging, tekent zich in de meeste provincies een daling van het aantal personen in schuldbemiddeling - CSR met één of meerdere achterstallige contracten af in. Vlaams-Brabant is hier de uitzondering op.
5. De erkende instellingen voor schuldbemiddeling boden in de periode 2020-2022 meer actief hulpverlening aan binnen een procedure collectieve schuldenregeling. Deze tendens kent een kleine terugval dit jaar. Dit loopt echter in lijn met eerdere conclusies rond de betrokkenheid van de erkende instellingen in procedures collectieve schuldenregeling.

⁵ Totalen van rubriek B/totalen tabel 2

⁶ Totalen van rubriek C/(totalen van tabel 2 - rubriek B)

4 – Cijfers per provincie

4.1. CIJFERS BASISREGISTRATIE

Tabel 3 geeft een globaal overzicht van het aantal gezinnen in begeleiding per provincie⁷. Aangezien het CAW Brussel als enige Vlaamse erkende instelling werkzaam is op Brussels grondgebied zijn deze gegevens apart vermeld.

▼ Tabel 3: Overzichtstabel cijfers basisregistraties per provincie (2020-2023)

Provincie	2020	2021	2022	2023	Vershil 2020-2023
Antwerpen	11260	11054 (-6,05%)	10074 (-8,87%)	9019 (-10,47%)	-19,90%
Limburg	6606	6407 (-3,22%)	6748 (+5,32%)	6434 (-4,65%)	-2,60%
Oost-Vlaanderen	12983	12438 (-4,13%)	12555 (+0,94%)	12693 (+1,10%)	-2,23%
Vlaams-Brabant	6567	6726 (+2,42%)	6376 (-5,20%)	6318 (-0,91%)	-3,79%
West-Vlaanderen	16291	15515 (-4,76%)	15497 (-0,12%)	14365 (-7,30%)	-11,82%
Totaal	53707	52140 (-4,03%)	51250 (-1,71%)	48829 (-4,72%)	-9,08%

West-Vlaanderen rapporteert in 2023 het grootste aantal gezinnen in begeleiding, gevolgd door Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Limburg en, tot slot, Vlaams-Brabant. Deze volgorde is gelijkaardig voor de periode 2020-2023.

Het aantal gezinnen in begeleiding is tussen 2020 en 2023 met 9,08% afgenomen. In alle provincies dalen de cijfers over deze periode. In Antwerpen is de daling het grootst (-19,90%). Limburg heeft de kleinste daling (-2,60%). De daling in de andere provincies is uiteenlopend.

De evoluties in elke provincie lopen uiteen. In 2023 stijgt het aantal gezinnen in begeleiding in Oost-Vlaanderen met 1,10%. Deze provincie kende de afgelopen jaren een stijgende trend. In de provincies Antwerpen en West-Vlaanderen is er een sterke daling van het aantal gezinnen (-10,47% en -7,30%), in Limburg is de daling iets minder uitgesproken (-4,65%). In Vlaams-Brabant blijven de aantallen relatief stabiel.

Zoals de cijfers van de basisregistratie voor Vlaanderen (zie tabel 1) aantonen, zijn ook voor elke provincie de grootste aantallen terug te vinden in rubriek A (gezinnen waarvoor in het registratiejaar geen collectieve schuldenregeling liep). De verhouding tussen het aantal gezinnen in rubriek A tot het totaal aantal geregistreerde gezinnen is voor elke provincie wat verschillend, en is in tabel 4 opgenomen.

⁷ De gedetailleerde gegevens van het aantal geregistreerde gezinnen per provincie van 2020 tot en met 2023 vind je in het bijlagerapport onder bijlage 4.

▼ Tabel 4: Verhouding tussen aantal gezinnen in rubriek A ten opzichte van het totale aantal gezinnen

Provincie	2020	2021	2022	2023
Antwerpen	87,43%	87,68%	87,13%	88,30%
Limburg	75,99%	77,45%	80,14%	81,49%
Oost-Vlaanderen	80,94%	80,92%	80,72%	83,66%
Vlaams-Brabant	77,57%	78,81%	80,25%	81,26%
West-Vlaanderen	86,30%	86,57%	87,57%	88,24%

Bovenstaande tabel geeft aan dat in 2023 opnieuw in alle provincies meer dan 80% van de gezinnen in budget- en schuldhulpverlening onder rubriek A vallen. Dit wil zeggen dat er slechts voor minder dan 20% van de gezinnen in budget- en schuldhulpverlening bij een erkende instelling voor schuldbemiddeling een collectieve schuldenregeling lopend is.

Het aantal gezinnen zonder procedure collectieve schuldenregeling is in alle provincies gestegen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat erkende instellingen ervoor kiezen om in te zetten op niet-gerechtelijke vormen van budget- en schuldhulpverlening. Een andere mogelijke verklaring is dat er in steeds vaker een beroep wordt gedaan op externe bemiddelaars tijdens een procedure collectieve schuldenregeling zonder bijkomende hulpverleningsmodules. Op die cijfers is er geen zicht. Tot slot zou het kunnen dat er over het algemeen minder procedures collectieve schuldenregeling worden opgestart. De dalende trend in de opstart van collectieve schuldenregeling (zie tabel 2) is daarvoor een mogelijke indicator.

Het CAW Brussel⁸ is de enige Vlaams erkende instelling voor schuldbemiddeling in het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest**. Momenteel zijn er 175 gezinnen in budget- en schuldhulpverlening. Dit is een daling van 4,37% ten opzichte van 2022, en 16,27% ten opzichte van 2020. Bij meer dan 95% van de gezinnen loopt geen procedure collectieve schuldenregeling. Dit is niet verwonderlijk, aangezien de CAW's vanuit hun opdracht meer inzetten op hulpverlening zoals geregistreerd in rubriek A. Het CAW Brussel is echter één van de 33 erkende instellingen op het grondgebied. Bijgevolg kunnen we op basis van onze cijfers weinig conclusies trekken voor de evoluties in Brussel.

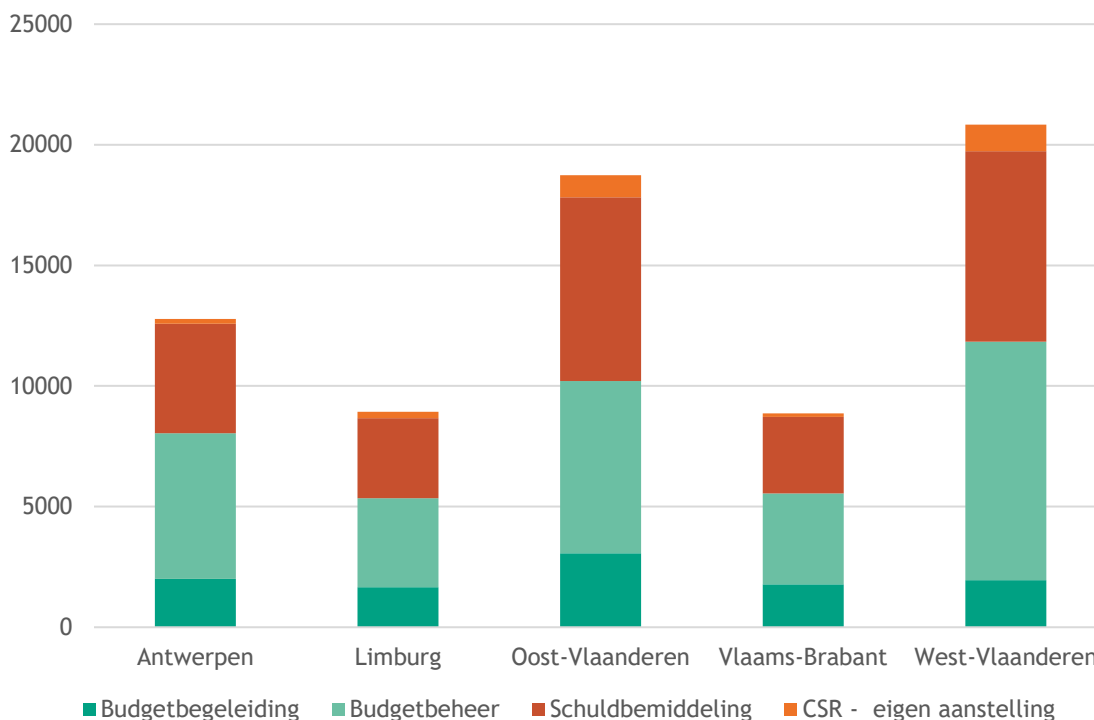
Samengevat toont bovenstaande analyse aan:

1. De volgorde van het aantal gezinnen in begeleiding per provincie blijft de afgelopen jaren hetzelfde. West-Vlaanderen is koploper, gevolgd door Oost-Vlaanderen en Antwerpen. Limburg en Vlaams-Brabant sluiten de rij af.
2. Het aantal gezinnen daalt in elke provincie voor de periode 2020-2023, al zijn de evoluties tussen provincies zijn uiteenlopend.
3. Gedurende de periode 2020-2023 stijgt het aandeel gezinnen dat geen beroep doet op een procedure collectieve schuldenregeling. In 2023 is in elke provincie voor meer dan 80% van de geregistreerde gezinnen geen procedure lopend.

⁸ De gedetailleerde gegevens van het aantal geregistreerde gezinnen van 2020 tot en met 2023 van de Vlaams erkende instelling in Brussel vind je in het bijlagerapport onder bijlage 4.

4.2. CIJFERS INGEZETTE HULPVERLENINGSMODULES

Grafiek 7 geeft de ingezette hulpverleningsmodules over 2020-2023 per provincie weer, opgesplitst naar gelang er budgetbegeleiding, budgetbeheer of schuldbemiddeling werd verleend en een erkende instelling voor schuldbemiddeling binnen een procedure collectieve schuldenregeling was aangesteld. Dit zijn de totale aantallen van de verschillende hulpverleningsmodules, ongeacht of die uitsluitend of in gecombineerde vorm werden verleend⁹.

▼ Grafiek 7: cijfers ingezette hulpverleningsmodules per provincie 2023

West-Vlaanderen rapporteert in 2023 het meest aantal modules (20840), Vlaams-Brabant het kleinste (8866). Budgetbeheer is overal de meest ingezette hulpverleningsmodule, gevolgd door schuldbemiddeling. Oost-Vlaanderen is hierop de uitzondering. In 2023 zijn daar voor het eerst meer modules schuldbemiddeling ingezet dan modules budgetbeheer (40,69% en 38,09%). Een procedure collectieve schuldenregeling wordt het minst ingezet (<6% van de geregistreerde hulpverleningsmodules). Grafiek 7 toont eenzelfde verdeling van de ingezette hulpverleningsmodules tussen de provincies.

In Brussel is budgetbegeleiding veruit de meest ingezette module, gevolgd door schuldbemiddeling. Een procedure collectieve schuldenregeling met eigen aanstelling wordt nooit ingezet. Gezien de opdracht van de CAW's is deze volgorde niet verwonderlijk (zie ook hoofdstuk 5).

In 2023 is **budgetbegeleiding** 2002 keer georganiseerd in Antwerpen, 1658 keer in Limburg, 3065 keer in Oost-Vlaanderen, 1782 keer in Vlaams-Brabant, 1956 keer in West-Vlaanderen en 132 keer in Brussel. Procentueel wordt budgetbegeleiding het meest ingezet in Vlaams-Brabant (20,10%), gevolgd door Limburg (18,57%) en Oost-Vlaanderen (16,36%). Antwerpen schommelt rond 15%. West-Vlaanderen organiseert

⁹ De tabel met het de cijfers van aantal ingezette hulpverleningsmodules per provincie voor de periode 2020-2023 vind je in het bijlage-rapport onder bijlage 5.

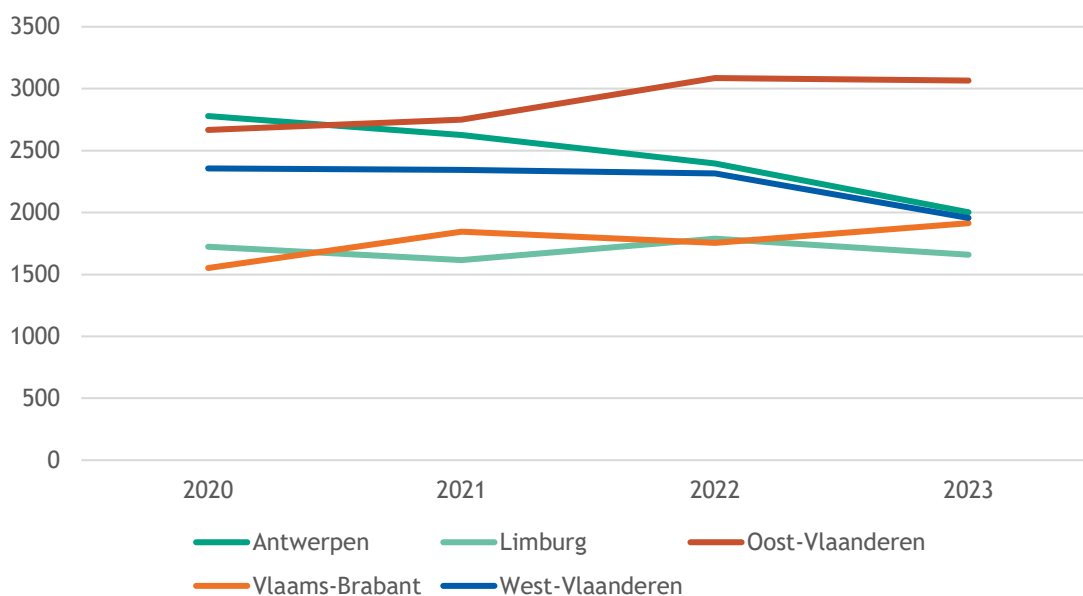
beduidend minder budgetbegeleiding (9,39%). In Brussel wordt budgetbegeleiding in meer dan de helft van de dossiers ingezet als hulpverleningsmodule.

In 2023 is **budgetbeheer** 6044 keer ingezet in Antwerpen, 3689 keer in Limburg, 7138 keer in Oost-Vlaanderen, 3771 keer in Vlaams-Brabant, 9880 keer in West-Vlaanderen en 56 keer in Brussel. In Oost-Vlaanderen wordt procentueel het kleinste aantal modules budgetbeheer opgetekend (38,09%). Alle andere provincies registreren meer dan 40%.

In 2023 is **schuldbemiddeling** 4531 keer ingezet in Antwerpen, 3314 keer in Limburg, 7625 keer in Oost-Vlaanderen, 3166 keer in Vlaams-Brabant, 7893 keer in West-Vlaanderen en 67 keer in Brussel. Procentueel wordt schuldbemiddeling het meest ingezet in Oost-Vlaanderen (40,69%). West-Vlaanderen en Limburg volgen op de voet met 37,87% en 37,11%. In Vlaams-Brabant en Antwerpen schommelt het aandeel modules schuldbemiddeling rond 35%.

In 2023 is een procedure **collectieve schuldenregeling** 209 keer ingezet in Antwerpen, 269 keer in Limburg, 912 in Oost-Vlaanderen, 147 keer in Vlaams-Brabant en 1111 keer in West-Vlaanderen. Procentueel wordt deze module het meest ingezet in West- en Oost-Vlaanderen (5,33% en 4,87%). In Limburg is 3,01% van de geregistreerde modules (een combinatie met) een collectieve schuldenregeling. In Antwerpen en Vlaams-Brabant worden nauwelijks procedures collectieve schuldenregeling geregistreerd (<2%).

De evolutie van de hulpverleningsmodules in de periode 2020-2023 wordt per module weergegeven in grafieken 8 tot 11¹⁰.

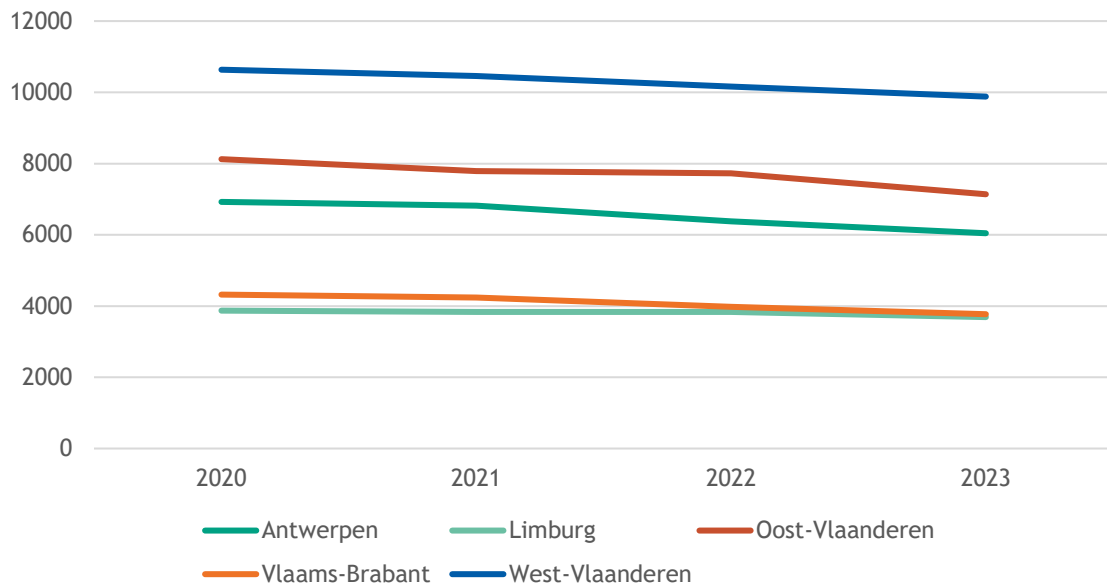

▼ **Grafiek 8: evolutie budgetbegeleiding voor de periode 2020-2023 per provincie**

De evolutie van het aantal ingezette modules budgetbegeleiding tussen 2020 en 2023 verschilt sterk van provincie tot provincie. In de provincie **Antwerpen** daalt het aantal modules budgetbegeleiding sinds 2020. In **West-Vlaanderen** blijft het aantal budgetbegeleidingen over de periode 2020-2022 redelijk stabiel. In 2023 is er plots een sterke daling van het aantal modules. In de provincie **Oost-Vlaanderen** is er gedurende

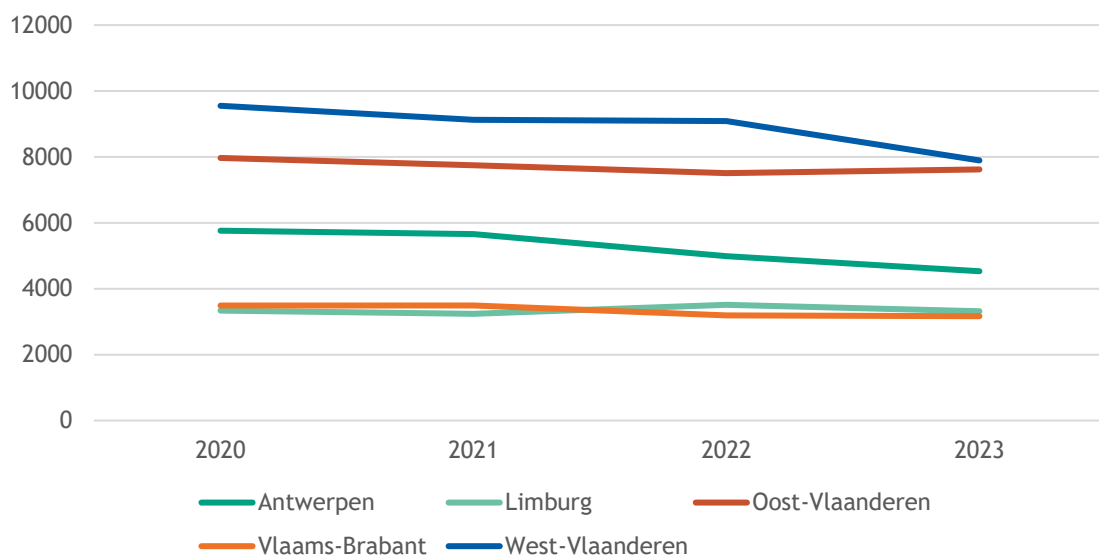
¹⁰ Deze grafieken zijn gebaseerd op de tabel met de cijfers van aantal ingezette hulpverleningsmodules per provincie voor de periode 2020-2023. Je vindt die in het bijlage-rapport onder bijlage 5.

de ganse periode een stijging, met een zeer sterke stijging in 2022. In 2023 is er sprake van een zeer lichte daling. In de provincies **Limburg** en **Vlaams-Brabant** schommelt het aantal budgetbegeleidingen telkens op en neer.

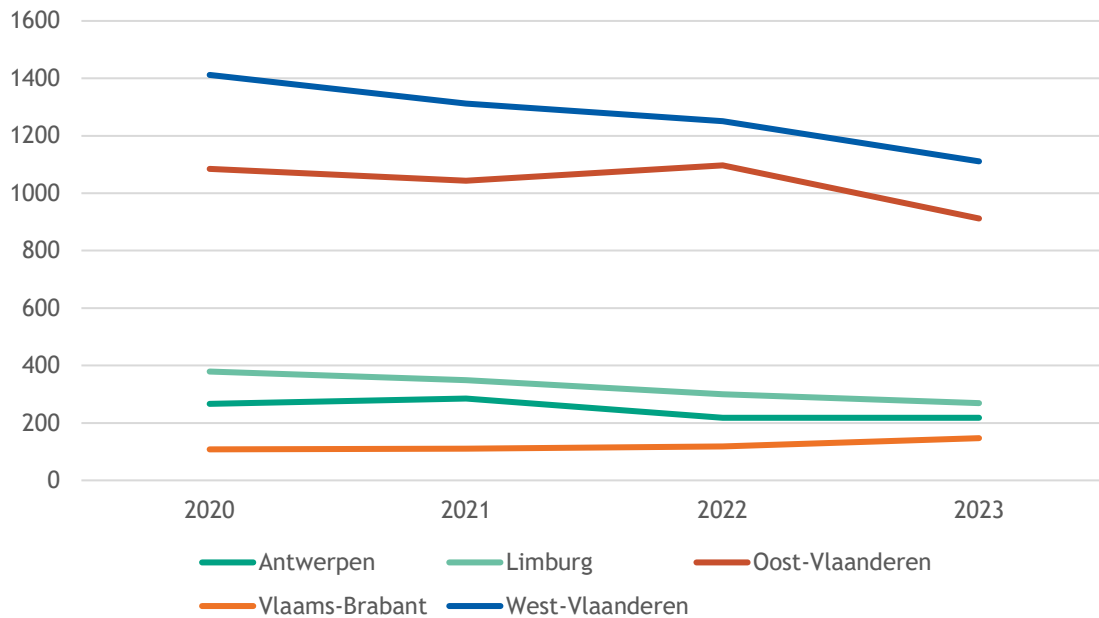
▼ **Grafiek 9: evolutie budgetbeheer voor de periode 2020-2023 per provincie**

De evoluties in het aantal modules budgetbeheer in de periode 2020-2023 zijn **gelijklopend** in de verschillende provincies. De afgelopen periode daalde het aantal modules overall. Enkel in **Limburg** is er in 2022 een zeer lichte stijging van het aantal modules budgetbeheer, om opnieuw te dalen in 2023. De daling van het aantal modules budgetbeheer in de provincie **Antwerpen** in 2022 is meer uitgesproken dan in de andere provincies. De vertekende cijfers van Antwerpen stad als gevolg van een cyberaanval speelden hier waarschijnlijk een rol.

▼ **Grafiek 10: evolutie schuldbemiddeling voor de periode 2020-2023 per provincie**

De evoluties in het aantal modules schuldbemiddeling liep tot 2022 relatief gelijkaardig. In alle provincies daalde het aantal modules schuldbemiddeling. Enkel in de provincie Limburg is er in 2022 een lichte stijging van het aantal modules schuldbemiddeling. In 2023 zijn er verschillende evoluties in de provincies. In West-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg daalt het aantal modules. In Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen is er een stijging.

▼ **Grafiek 11: evolutie CSR-aanstelling voor de periode 2020-2023 per provincie**

De evoluties in de periode 2020-2023 inzake collectieve schuldenregeling verschillen van provincie tot provincie. Algemeen is er een daling van het aantal modules in de periode 2020-2023. De daling is het in 2023 beperkt. Vlaams-Brabant is de enige provincie met een stijging van het aantal modules collectieve schuldenregeling. Het is eveneens de enige provincie waar het aantal registraties binnen rubriek B stijgt. Dat wil zeggen dat er in deze provincie een trend is om de erkende instellingen voor schuldbemiddeling meer als bemiddelaars aan te stellen.

Aanstelling als schuldbemiddelaar komt, zoals hierboven vermeld, erg weinig voor (2% tot 6%) (zie grafiek 7). Een vergelijking van de totalen van de rubrieken B met C toont aan dat in een lopende procedure collectieve schuldenregeling veelal vaker een externe schuldbemiddelaar is aangesteld dan de erkende instelling voor schuldbemiddeling zelf. Het aandeel eigen aanstelling als schuldbemiddelaar in een procedure collectieve schuldenregeling ten opzichte van het totaal aantal aanstellingen als schuldbemiddelaar wordt weergegeven in tabel 5.

▼ **Tabel 5: Aandeel eigen aanstelling als schuldbemiddelaar in een procedure collectieve schuldenregeling / totaal aantal aanstellingen (2020-2023)**

Provincie	2020	2021	2022	2023
Antwerpen	18,87%	20,93%	16,81%	19,81%
Limburg	23,90%	24,15%	22,39%	22,59%
Oost-Vlaanderen	43,86%	43,95%	45,31%	44,02%
Vlaams-Brabant	7,33%	7,72%	9,37%	12,42%
West-Vlaanderen	63,26%	62,96%	64,92%	65,74%

Bovenstaande tabel toont opmerkelijke verschillen tussen de provincies aan: het aandeel eigen aanstelling bedraagt in Vlaams-Brabant 12,42% in 2023. Dit loopt op tot meer dan het vijfvoudige in West-Vlaanderen (65,74%). Die laatste is de enige provincie waar, op basis van de basisregistratiegegevens, vaker een erkende instelling voor schuldbemiddeling als schuldbemiddelaar wordt aangesteld in een procedure collectieve schuldenregeling (aandeel > 50%). Dat geeft meteen aan dat er in de meeste provincies door de erkende instellingen beduidend vaker een beroep wordt gedaan op een externe schuldbemiddelaar in een procedure collectieve schuldenregeling.

Het aandeel eigen aanstelling is sterk gestegen in de provincie Vlaams-Brabant en Antwerpen. In Vlaams-Brabant is die stijging al enkele jaren aan de gang. In Antwerpen schommelt het aandeel eigen aanstelling in 2023 opnieuw rond het niveau van 2021. Er was met andere woorden sprake van een dip in 2022. Mogelijks verklaren de vertekende registraties van de stad Antwerpen (als gevolg van een cyberaanval) deze knik. In West-Vlaanderen stijgt het aandeel eigen aanstelling gradueel over de jaren. In Oost-Vlaanderen is het aandeel eigen aanstelling opvallend gedaald in 2023.

Samenvattend toont bovenstaande analyse aan:

1. Het is moeilijk om algemene uitspraken te doen over evoluties in de hulpverleningsmodules op provinciaal niveau. Afhankelijk van de hulpverleningsmodule kent elke provincie een andere evolutie.
2. West-Vlaanderen is de enige provincie waar vaker een erkende instelling als bemiddelaar wordt aangesteld bij een procedure collectieve schuldenregeling dan een externe schuldbemiddelaar voor wat betreft gezinnen in budget- en schuldhulpverlening bij een erkende instelling.
3. In 2023 stijgt het aandeel eigen aanstelling van een bemiddelaar bij een erkende instelling als bemiddelaar bij een procedure collectieve schuldenregeling in Vlaams-Brabant. Daarvoor is er, op basis van deze gegevens, geen inhoudelijke verklaring.

5 – Cijfers per organisatietype

5.1. CIJFERS BASISREGISTRATIE

Een globaal overzicht van het aantal gezinnen in begeleiding per type organisatie (OCMW / CAW / OCMW-verenigingen) is te vinden in tabel 6. Die tabel geeft de cijfers van de basisregistratie over de periode 2020-2023, opgesplitst per type organisatie, en het procentueel verschil ertussen per jaar.

▼ Tabel 6: Overzichtstabel cijfers basisregistratie per type organisatie (2020-2023)¹¹.

	2020	2021	2022	2023	Vershil 2020 - 2023 (in %)
CAW	2265	1938 (-14,44%)	1999 (3,15%)	2283 (+14,21%)	+0,79%
OCMW	51249	49778 (-2,87%)	48855 (-1,85%)	46336 (-5,16%)	-9,59%
OCMW-vereniging	431	423 (-1,86%)	396 (-6,38%)	385 (-2,78%)	-10,67%
Totaal	53945	52139 (-7,18%)	51250 (-1,71%)	49004 (-4,38%)	-9,16%

In 2023 registreren de erkende **OCMW's 46336 gezinnen** in begeleiding. Dat is een daling met 5,16% ten opzichte van 2022. Onder de erkende instellingen voor schuldbemiddeling is het OCMW echter nog steeds met voorsprong de grootste aanbieder van budget- en schuldhulpverlening (95% van het totale aantal gezinnen). De erkende **CAW's** registreren **2283 gezinnen** in begeleiding (oftewel 4% van het totale aantal). Dat is grote stijging tegenover 2021 (+14%). De CAW's zetten opnieuw meer in op budget- en schuldhulpverlening én hebben de laatste jaren ingezet op een betere registratie. De **OCMW-verenigingen** zijn veruit de kleinste groep. Zij registreren slechts **385 gezinnen** (oftewel slechts 1% van het totale aantal). Dat is een daling met 2,78%.

In de periode 2020-2023 daalt **het totale aantal gezinnen in begeleiding (-9,16%)**. Het valt op dat de daling het meest uitgesproken is bij de OCMW-verenigingen (-10,67%) en OCMW's (-9,59%). De dalende trend bij de CAW's kenterde in 2022. In de periode 2019-2021 konden de CAW's door besparingen minder inzetten op budget- en schuldhulpverlening. Sinds 2022 is er een interne richtlijn om wel een module budget- en schuldhulpverlening aan te bieden als onderdeel van een breder hulpverleningstraject. De CAW's geven aan dat er bij meeste hulpvragen een financiële nood aanwezig is. Bij de andere organisaties dalen de aantallen gedurende de hele periode. Het aantal gezinnen daalt eerder gestaag bij de OCMW's gedurende de volledige periode. OCMW's geven als verklaring hiervoor de zwaardere dossierlast door steeds complexere cliëntsituaties, in combinatie met organisatorische en personele uitdagingen (Ledegen, 2022). Bij de **OCMW-verenigingen** is er in 2022 een sterkere daling dan de voorgaande jaren. Sommige OCMW-verenigingen

¹¹ De gedetailleerde gegevens van het aantal geregistreerde gezinnen per type organisatie van 2020 tot en met 2023 vind je in het bijlage rapport onder bijlage 6.

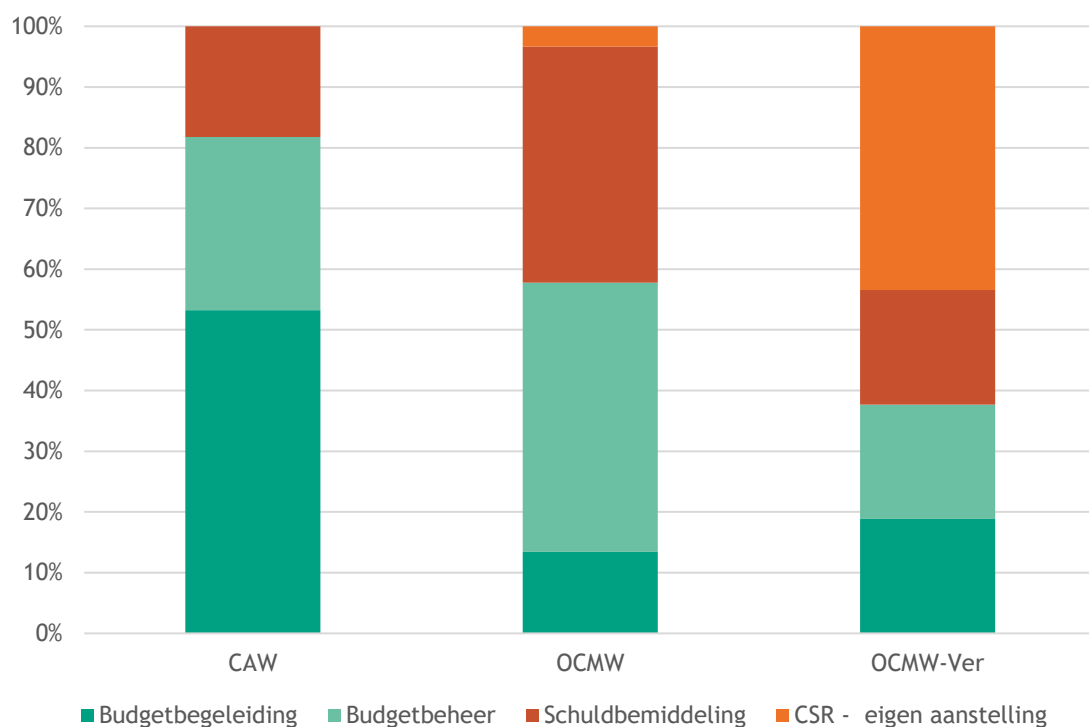
geven aan minder aangesteld te worden als schuldbemiddelaar tijdens een procedure collectieve schuldenregeling. Aangezien dit hun voornaamste aanbod is, is het niet onlogisch dat hun aantallen dalen.

Samengevat toont bovenstaande analyse:

1. In de OCMW's en OCMW-verenigingen daalt het aantal gezinnen in hulpverlening. Een onderzoek bij deze diensten toont dat dit eerder het gevolg is van organisatorische redenen (bvb. gebrek aan middelen, gebrek of uitval van personeel, ...) en een veranderd cliëntprofiel (Ledegen, 2022).
2. In de CAW's was er lange tijd een daling van het aantal gezinnen. Sinds 2022 stijgt het aantal gezinnen opnieuw. De CAW's geven aan dat aan bijna elke hulpvraag tegenwoordig een financiële nood verbonden is. De CAW's hebben dit jaar sterk ingezet op een betere registratie.
3. Bovenstaande verklaringen wijzen er op dat er niet minder vraag is naar budget- of schuldhulpverlening, ondanks de dalende registraties. De evoluties in de cijfers zijn eerder te verklaren door middel van organisatorische of capaciteitsredenen.

5.2. CIJFERS INGEZETTE HULPVERLENINGSMODULES

Om meer zicht te geven op mogelijke verschillen in aanpak van de hulpverlening toont Grafiek 12 een visueel overzicht van het aantal ingezette hulpverleningsmodules per type organisatie in 2023¹². Uit deze grafiek blijkt dat elke organisatie andere accenten legt in haar hulpverleningsaanbod.

▼ **Grafiek 12: verhouding schuldhulpverleningsmodules per types organisaties (2023)**

¹² De tabel met de cijfers van aantal ingezette hulpverleningsmodules per type organisatie voor de periode 2020-2023 vind je in het bijlage rapport onder bijlage 7.

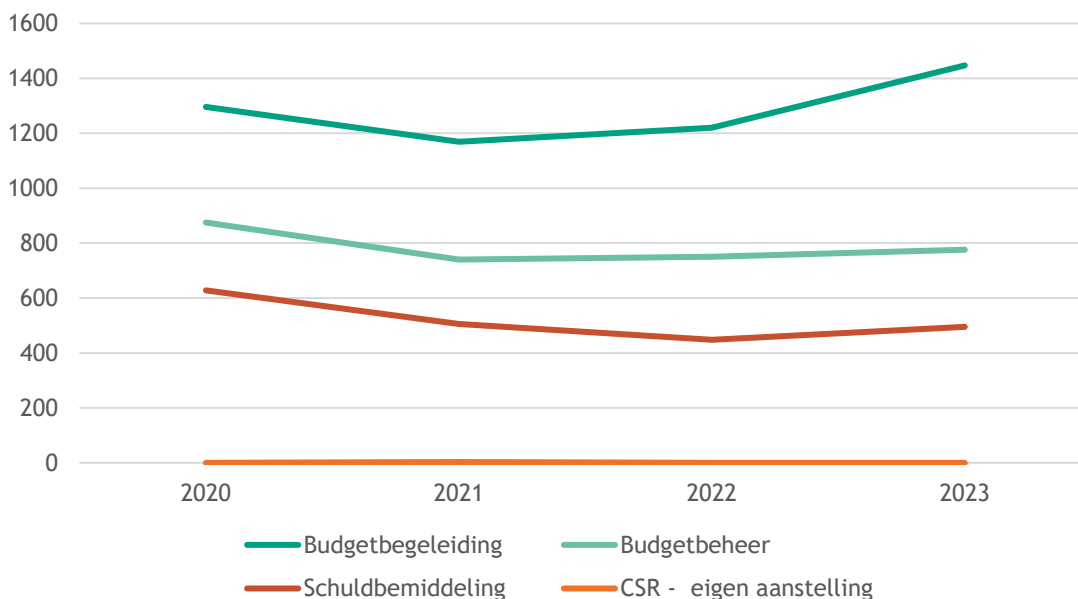

De OCMW's bieden alle hulpverleningsmodules aan. De meest ingezette modules zijn budgetbeheer (44,36%) en schuldbemiddeling (38,82%). Budgetbegeleiding wordt veel minder ingezet (13,44%). In amper 3,39% van de hulpverleningsmodules worden de OCMW's aangesteld als bemiddelaar tijdens een procedure collectieve schuldenregeling.

In iets meer dan de helft van de hulpverleningsmodules bij de CAW's wordt budgetbegeleiding ingezet (53,24%). De focus op budgetbegeleiding is mogelijk te verklaren door de integrale aanpak van de CAW's. Budgetbegeleiding is vaak een onderdeel van een bredere hulpvraag. De CAW's zetten, in vergelijking met de OCMW's, meer in op een generalistische aanpak en minder op specialisatie. Wanneer verdergaande vormen van schuldhulpverlening nodig zijn, bijvoorbeeld een collectieve schuldenregeling, verwijzen zij vaker door of werken ze samen met de OCMW's. Budgetbeheer en schuldbemiddeling vormen tezamen de andere helft van het CAW-aanbod. Budgetbeheer wordt in 28,53% van de hulpverleningsmodules ingezet. Schuldbemiddeling wordt in 18,21% van de hulpverleningsmodules ingezet. De CAW's kiezen er bewust voor om niet aangesteld te worden als bemiddelaar bij een procedure collectieve schuldenregeling.

De procedure collectieve schuldenregeling met een aanstelling als bemiddelaar is veruit de meest ingezette hulpverleningsmodule bij de OCMW-verenigingen (43,45%). De OCMW-verenigingen worden vaak opgericht om juridische kennis te bundelen. Ze richten zich dus meer op de gerechtelijke vorm van schuldhulpverlening. De overige hulpverleningsmodules zijn gelijkmatig verdeeld (telkens 18,85%). Deze modules zijn altijd gelinkt aan een procedure collectieve schuldenregeling (rubriek B).

Grafiek 12 toont dat de organisaties elk hun eigen focus hebben en daardoor complementair werken. Grafieken 13 tot en met 15 geven de evoluties per type organisatie op het vlak van hulpverleningsmodules weer in de periode 2020-2023.¹³

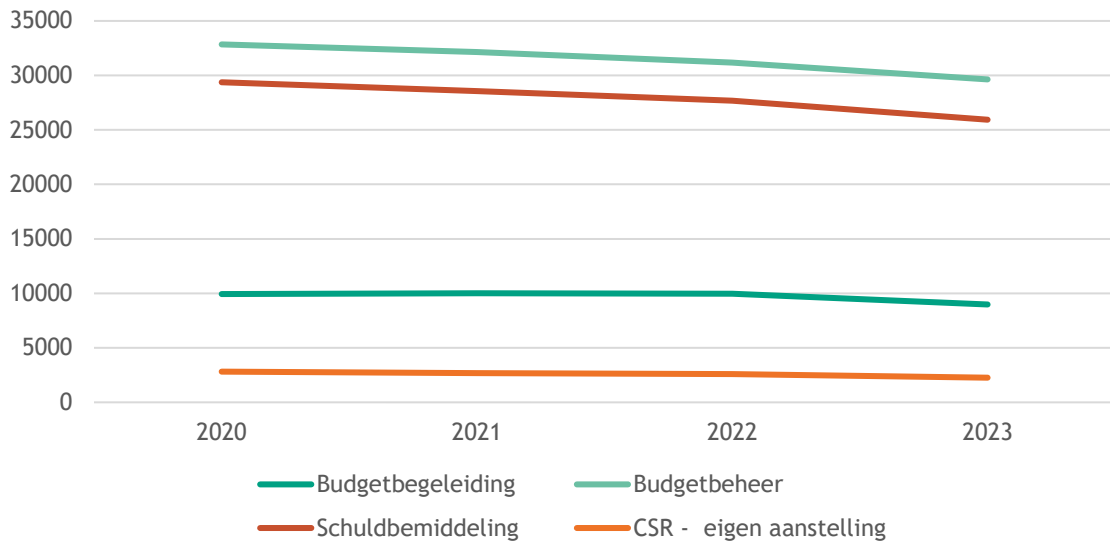

▼ Grafiek 13: ingezette hulpverleningsmodules CAW's voor de periode 2020-2023

Het aantal hulpverleningsmodules in de CAW's daalde tijdens de periode 2020-2022. Een mogelijke verklaring is hierboven al aangehaald. Vanaf 2022 stijgt het aantal modules **budgetbegeleiding en -beheer** echter

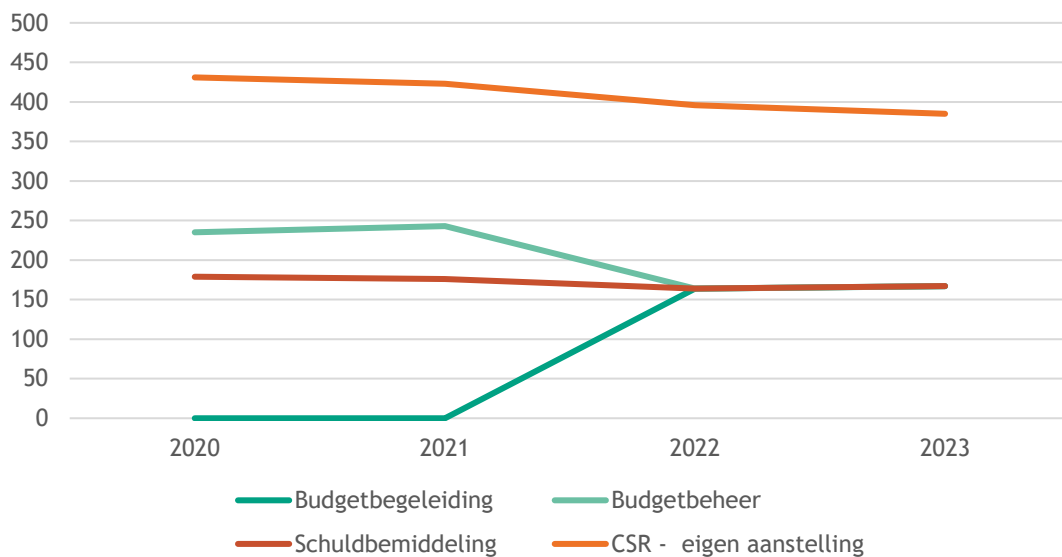
¹³ Deze grafieken zijn gebaseerd op de tabel met de cijfers van ingezette hulpverleningsmodules per type organisatie voor de periode 2020-2023. Je vindt die in het bijlage-rapport onder bijlage 7.

opnieuw. Dat ligt in lijn met de werkwijze binnen de CAW's, waar budget- en schuldhulpverlening een onderdeel zijn van een breder hulpverleningstraject. Het aantal modules budgetbegeleiding ligt zelfs hoger in 2023 met 11,65% gestegen ten opzichte van 2020. Het aantal modules **schuldbemiddeling** stijgt ook opvallend in 2023. Sommige CAW's geven aan opnieuw meer te willen inzetten op specialistische kennis die vereist is in de modules schuldbemiddeling. De CAW's registreren geen modules collectieve schuldenregeling met eigen aanstelling. Dit is een bewuste beleidskeuze van de organisaties.

▼ Grafiek 14: ingezette hulpverleningsmodules OCMW's voor de periode 2020-2023

Het aantal modules **budgetbeheer** en **schuldbemiddeling** daalt bij de OCMW's tijdens de periode 2020-2023 (-9,78, en -11,71%). Ondanks deze daling blijven het wel de meest ingezette hulpverleningsvormen. Het aantal modules budgetbegeleiding bleef lang relatief stabiel, maar daalt in 2023 met 9,81%. Ook het aantal modules **collectieve schuldenregeling met eigen aanstelling** daalt sterk (-19,75%). Opvallend, voor elke hulpverleningsmodule is er een sterke daling te merken in 2023.

▼ Grafiek 15 ingezette hulpverleningsmodules OCMW - Verenigingen voor de periode 2020-2023

Collectieve schuldenregeling met eigen aanstelling is de meest ingezette hulpverleningsvorm bij de OCMW-verenigingen. De aantallen van deze module dalen tijdens de periode 2020-2023 met 9,20%. Het aantal modules **budgetbeheer** neemt eveneens af. In 2022 daalt het aantal modules plots zeer sterk (-31,67%). Mogelijk compenseert de sterke stijging van het aantal modules **budgetbegeleiding** deze daling. Een verklaring voor deze evolutie moet verder onderzocht worden. Het aantal modules **budgetbegeleiding**, **budgetbeheer** en **schuldbemiddeling** stijgt in 2023 met 1,83% ten opzichte van 2022. Dit wijst er op dat OCMW-verenigingen steeds vaker een module collectieve schuldenregeling combineren met een andere vorm van budget- of schuldhulpverlening. De registratiecijfers van het aantal gezinnen tonen dit ook aan¹⁴: iets meer dan de helft van de gezinnen zit in een procedure collectieve schuldenregeling zonder bijkomende hulpverleningsmodules (categorie B1), iets meer dan 40% van de gezinnen combineren een procedure collectieve schuldenregeling met schuldbemiddeling, budgetbeheer en budgetbegeleiding (categorie B8).

Bovenstaande analyses tonen aan dat er bij OCMW-verenigingen het vaakst een module ‘eigen aanstelling’ wordt ingezet in een procedure collectieve schuldenregeling. De CAW’s bieden deze module niet aan. Tabel 7 toont per type organisatie de verhouding van het aandeel eigen aanstelling als schuldbemiddelaar ten opzichte van het totale aantal procedures collectieve schuldenregeling.

▼ **Tabel 7: Aandeel eigen aanstelling als schuldbemiddelaar in een procedure collectieve schuldenregeling / totaal aantal procedures (2020-2023)**

	2020	2021	2022	2023
CAW	0,00%	1,38%	0,00%	0,00%
OCMW	33,19%	33,22%	33,81%	34,18%
OCMW-Vereniging	100%	100%	100%	100%

De **CAW’s** laten zich principieel niet aanstellen als bemiddelaar tijdens een procedure collectieve schuldenregeling, omdat dat volgens hen niet verenigbaar is met hun rol als hulpverlener. Opmerkelijk is dat in 2021 uitzonderlijk een CAW toch de rol van bemiddelaar heeft opgenomen. Deze trajecten zijn ondertussen opnieuw afgebouwd. De CAW’s bieden wel hulpverlening tijdens een procedure collectieve schuldenregeling wanneer een externe bemiddelaar is aangesteld (rubriek c), al is dit heel beperkt (slechts 8,54% van het aantal geregistreerde gezinnen)¹⁵.

Bij de **OCMW-verenigingen** daarentegen zien we de omgekeerde beweging: zij registreren geen enkele hulpverleningsmodule voor personen die een beroep doen op een externe bemiddelaar tijdens een procedure collectieve schuldenregeling (rubriek c). De sterke focus op juridische kennis bij de verenigingen kan een verklaring zijn waarom er bij een collectieve schuldenregeling vaker naar hen wordt doorverwezen.

In ongeveer 34% van de procedures collectieve schuldenregeling wordt het **OCMW** zelf als bemiddelaar aangesteld. Dat betekent dat OCMW’s in 66% van de procedures collectieve schuldenregeling een vorm van hulpverlening aanbieden terwijl er al een traject met een externe schuldbemiddelaar loopt (rubriek c).

¹⁴ De gedetailleerde gegevens van het aantal geregistreerde gezinnen per type organisatie van 2020 tot en met 2023 vind je in het bijlagerapport onder bijlage 6.

¹⁵ De gedetailleerde gegevens van het aantal geregistreerde gezinnen per type organisatie van 2020 tot en met 2023 vind je in het bijlagerapport onder bijlage 6.

Samengevat toont bovenstaande analyse aan:

1. Het aantal modules budgetbegeleiding en -beheer bij de CAW's stijgt. Dit betekent dat de CAW's vooral inzetten op vormen van budgethulpverlening. Opvallend is dat het aandeel schuldbemiddeling ook stijgt in 2023. De budget- en schuldhulpverlening kadert meestal binnen een bredere hulpvraag.
2. De OCMW's registreren een daling van alle modules. Deze daling heeft waarschijnlijk eerder te maken met organisatorische en capaciteitsproblemen, dan met een daling van de vraag naar budget- en schuldhulpverlening.
3. De OCMW-verenigingen organiseren voor iets meer dan de helft van hun gezinnen enkel een module collectieve schuldenregeling, voor iets minder dan de helft worden ook modules schuldbemiddeling, budgetbeheer en -begeleiding ingezet. De afgelopen jaren is er een sterke stijging van de inzet van budgetbegeleiding en een daling van budgetbeheer. Dit wijst er mogelijk op dat OCMW-verenigingen meer willen inzetten op eigen regie en redzaamheid van de gezinnen in een procedure collectieve schuldenregeling.

6 – Cijfers per gebiedsindeling

De gebiedsindeling geeft voor elke stad of gemeente in Vlaanderen de graad van verstedelijking weer. De graad van verstedelijking volgt de indeling die het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen gebruikt en classificeert elke gemeente of stad in een van de volgende klassen:

- centrumsteden;
- grootstedelijke rand;
- grootstad;
- kleinstedelijk provinciaal gebied;
- overgangsgebied;
- platteland;
- regionaal stedelijke rand;
- stedelijk gebied rond Brussel;
- structuurondersteunende steden.

Het werkingsgebied van een OCMW valt steeds samen met een gemeente. Daardoor zijn de OCMW's eenvoudig te linken aan de correcte gebiedsindeling. Omdat de werkingsgebieden van de CAW's en de OCMW-verenigingen meerdere gemeenten omvatten, worden hun gegevens niet opgenomen in deze opdeling.

6.1. CIJFERS BASISREGISTRATIE

Een globaal overzicht van het aantal gezinnen in begeleiding bij het OCMW per gebiedsindeling van 2020-2023 is te vinden in de overzichtstabel (tabel 8).

▼ Tabel 8: Overzichtstabel cijfers basisregistratie per type gebiedsindeling (2020-2023)¹⁶

	2020	2021	2022	2023	Vershil 2020 - 2023
Centrumsteden	8921	8458 (-5,19%)	8270 (-2,22%)	8448 (+2,15%)	-5,30%
Grootstedelijke rand	1710	1613 (-5,67%)	1587 (-1,61%)	1567 (-1,26%)	-8,36%
Grootstad (Antwerpen-Gent)	4240	4425 (4,36%)	3780 (-14,58%)	2916 (-22,86%)	-31,23%
Kleinstedelijk provinciaal gebied	5867	5477 (-6,65%)	5463 (-0,26%)	5262 (-3,68%)	-10,31%
Overgangsgebied	10095	9820 (-2,72%)	10152 (3,38%)	9386 (-7,55%)	-7,02%
Platteland	8690	8548 (-1,63%)	8727 (2,09%)	8604 (-1,41%)	-0,99%

¹⁶ De gedetailleerde gegevens van het aantal geregistreerde gezinnen per type organisatie van 2020 tot en met 2023 vind je in het bijlage-rapport onder bijlage 8.

Regionaal stedelijke rand	3877	3811 (-1,70%)	3927 (3,04%)	3326 (-15,30%)	-14,21%
Stedelijk gebied rond Brussel	1190	1235 (3,78%)	1075 (-12,96%)	1139 (+5,95%)	-4,29%
Structuurondersteunende steden	5932	5701 (-3,89%)	5409 (-5,12%)	5191 (-4,03%)	-12,49%
Totaal	50522	49088 (-2,84%)	48390 (-1,42%)	45839 (-5,27%)	-9,27%

Tabel 8 toont dat in 2023 in de centrumsteden en de rand rond Brussel het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening licht stijgt. In het kleinstedelijk provinciaal gebied, het overgangsgebied, het platteland, de structuurondersteunende steden en de grootstedelijke rand daalt het gezinnen in budget- en schuldhulpverlening. In de regionaal stedelijke rand en de grootsteden daalt het aantal gezinnen sterk (>10%).

Gedurende de periode 2020-2023 daalt het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening overall, maar er zijn grote **verschillen tussen de types gebieden**. In de stedelijke rand rond Brussel het platteland blijft de daling van het aantal gezinnen eerder beperkt (<5%). In kleinstedelijk provinciaal gebied, de regionaal stedelijke rand en structuurondersteunende steden daalt het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening met meer dan 10%. In de grootsteden daalt het aantal gezinnen met bijna één derde. Registratieproblemen en reorganisatie van de werking in de stad Antwerpen is een mogelijke verklaring voor deze daling.

Het is niet eenvoudig om **trends** voor de periode 2020-2023 af te leiden uit de tabel. Het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening schommelt van gebied tot gebied. Bijvoorbeeld in de centrumsteden registreren de erkende instelling in 2023 opnieuw meer gezinnen, terwijl het aantal in 2022 daalde. Het omgekeerde telt voor bijvoorbeeld het platteland. In 2023 daalde het aantal gezinnen, terwijl het vorig jaar nog een stijging optekende.

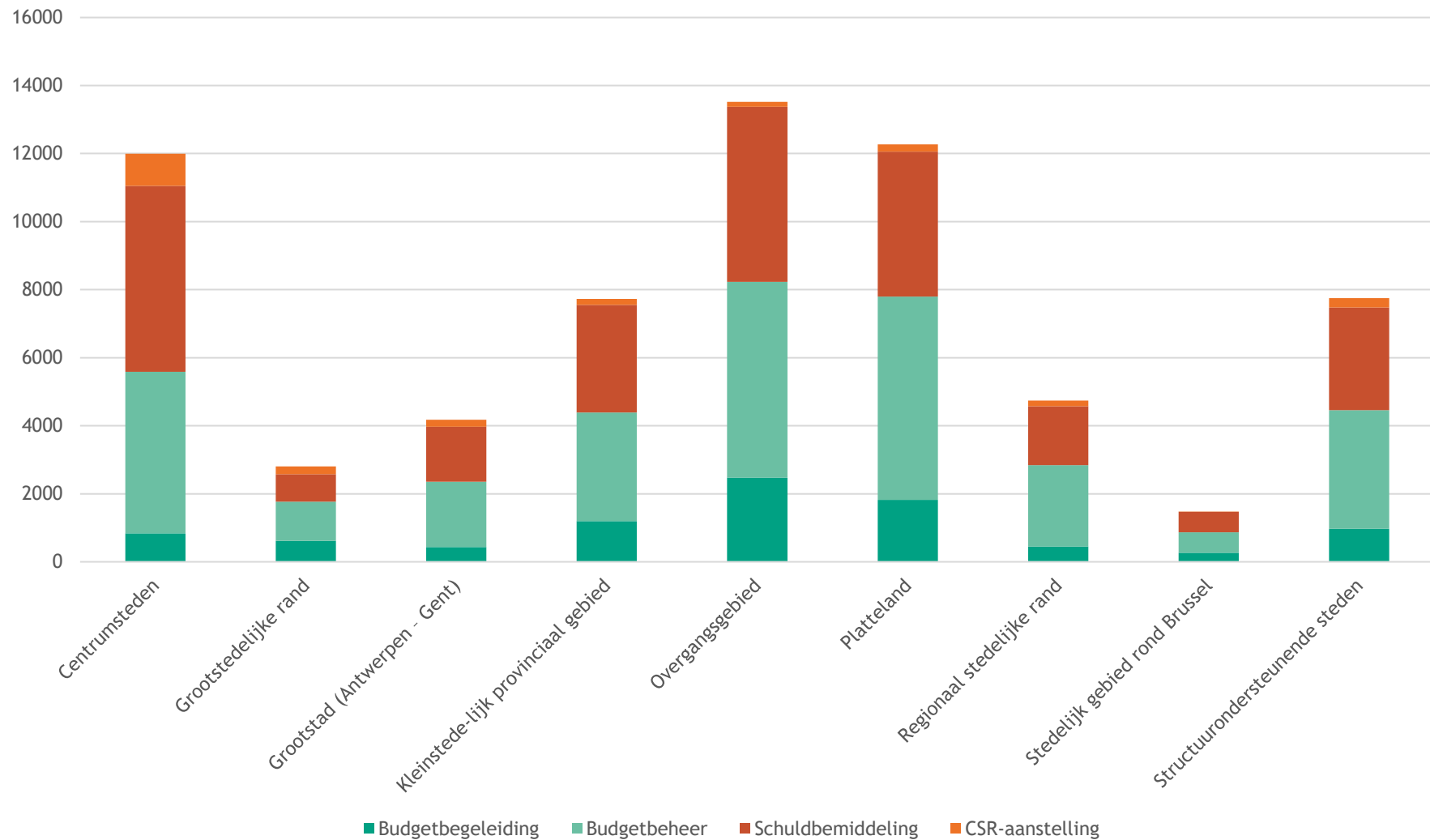
Samengevat toont bovenstaande analyse:

1. Het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening daalde in de periode 2020-2023 in elk gebiedstype
2. Er zijn wel grote verschillen tussen types gebied, al zijn er geen trends af te leiden uit de cijfergegevens.

6.2. CIJFERS INGEZETTE HULPVERLENINGSMODULES

Grafiek 16 geeft de ingezette hulpverleningsmodules over de periode 2020-2023 weer, opgesplitst naargelang budgetbegeleiding, budgetbeheer of schuldbemiddeling werd verleend en een erkende instelling voor schuldbemiddeling in een procedure collectieve schuldenregeling werd aangesteld¹⁷. Dit zijn de totale aantallen van de hulpverleningsmodules, ongeacht of die uitsluitend of in gecombineerde vorm werden verleend.

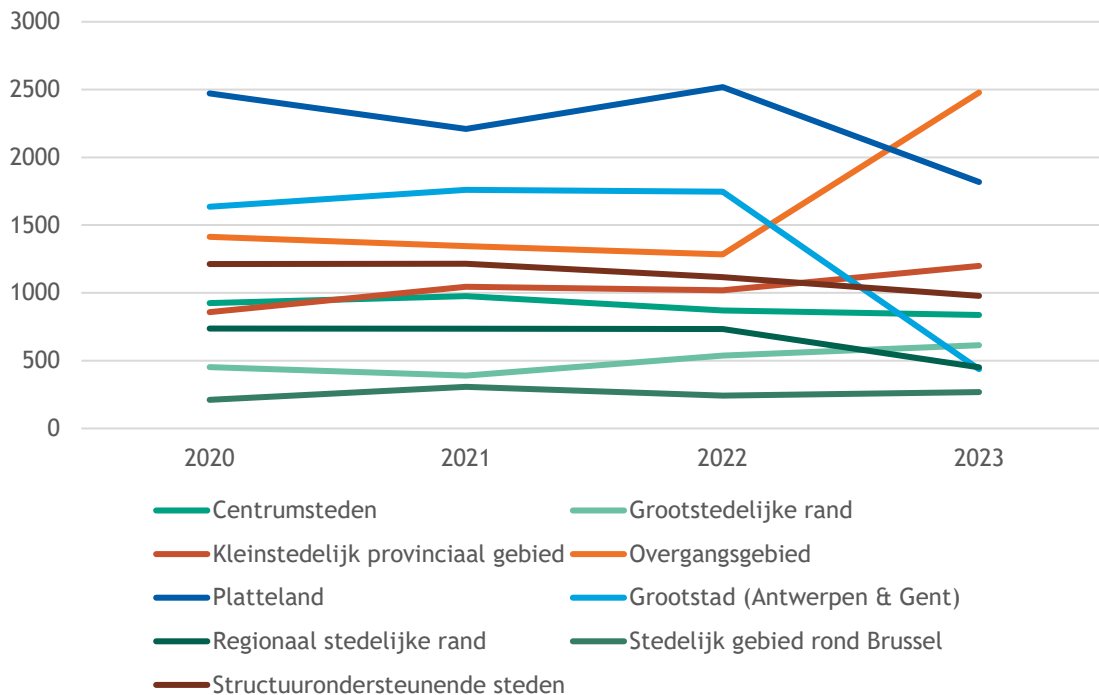
¹⁷ De tabellen met de cijfers van aantal ingezette hulpverleningsmodules naargelang gebiedsindeling voor de periode 2019-2022 vind je in het bijlagerapport onder bijlage 9.

▼ Grafiek 16: ingezette hulpverleningsmodules naargelang type gebiedsindeling (2023)

Bovenstaande grafiek toont aan dat in vrijwel elke gebiedsindeling voornamelijk budgetbeheer en schuldbemiddeling wordt aangeboden, gevolgd door budgetbegeleiding. Aanstelling als schuldbemiddelaar binnen een lopende procedure collectieve schuldenregeling is het minst voorkomend. De enige uitzondering hierop zijn de centrumsteden. In die steden wordt een aanstelling als schuldbemiddelaar in een lopende procedure collectieve schuldenregeling iets meer ingezet dan budgetbegeleiding.

Grafieken 17 tot en met 20 geven de evoluties per gebiedsindeling op het vlak van hulpverleningsmodules weer gedurende de periode 2020-2023¹⁸.

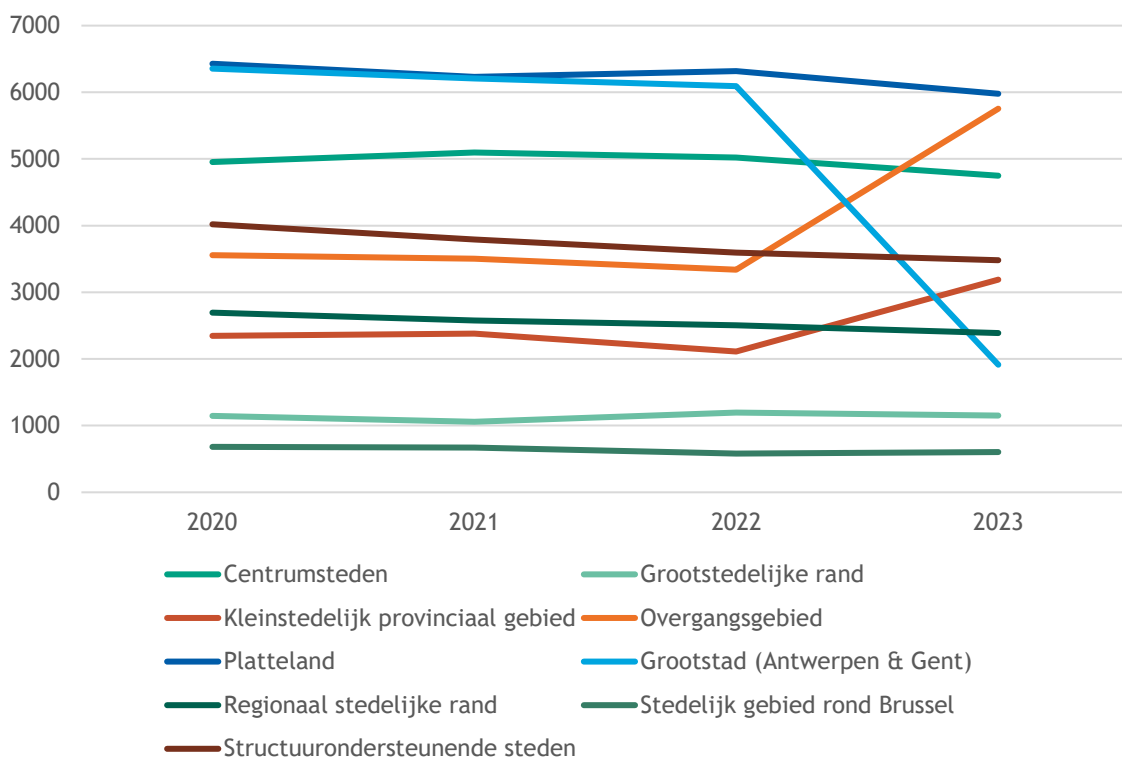
▼ Grafiek 17: Evolutie budgetbegeleiding voor de periode 2020-2023 per gebiedsindeling

Budgetbegeleiding wordt in 2023 in absolute aantallen het meest ingezet op overgangsgebied en op het platteland. In de grootsteden is het aantal modules budgetbegeleiding sterk gedaald. De regionaal stedelijke rand en het stedelijk gebied rond Brussel zetten budgetbegeleiding het minst in.

Gedurende de periode 2020-2023 zijn er op het vlak van budgetbegeleiding wel **schommelingen** op te merken in elk type gebied, maar duidelijke trends zijn niet vast te stellen. Opvallend is de plotse sterke stijging van de module in het overgangsgebied in 2023 na een jarenlange daling. In de grootsteden is er een omgekeerde beweging: na een jarenlange stijging is er in 2023 plots een sterke daling van het aantal modules budgetbegeleiding. In het kleinstedelijk provinciaal gebied, de grootstedelijke rand, het overgangsgebied en de stedelijke rand rond Brussel is gedurende de periode 2020-2023 een stijging van het aantal modules. In de overige gebieden is er sprake van een daling.

¹⁸ Deze grafieken zijn gebaseerd op de tabel met de cijfers van ingezette hulpverleningsmodules per gebiedstype voor de periode 2020-2023. Je vindt die in het bijlage-rapport onder bijlage 9.

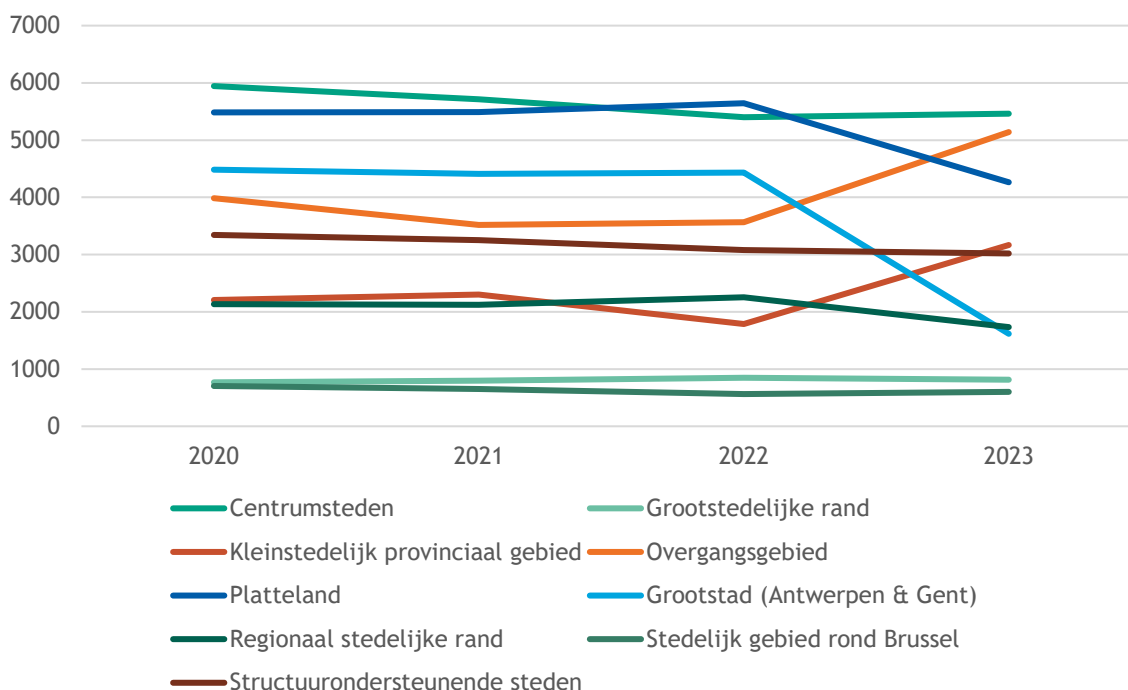

▼ **Grafiek 18: Evolutie budgetbeheer voor de periode 2020-2023 per gebiedsindeling**

In absolute aantallen wordt budgetbeheer het meest ingezet op het platteland en het overgangsgebied. Budgetbeheer wordt het minst ingezet in de centrumsteden en de grootstedelijke rand.

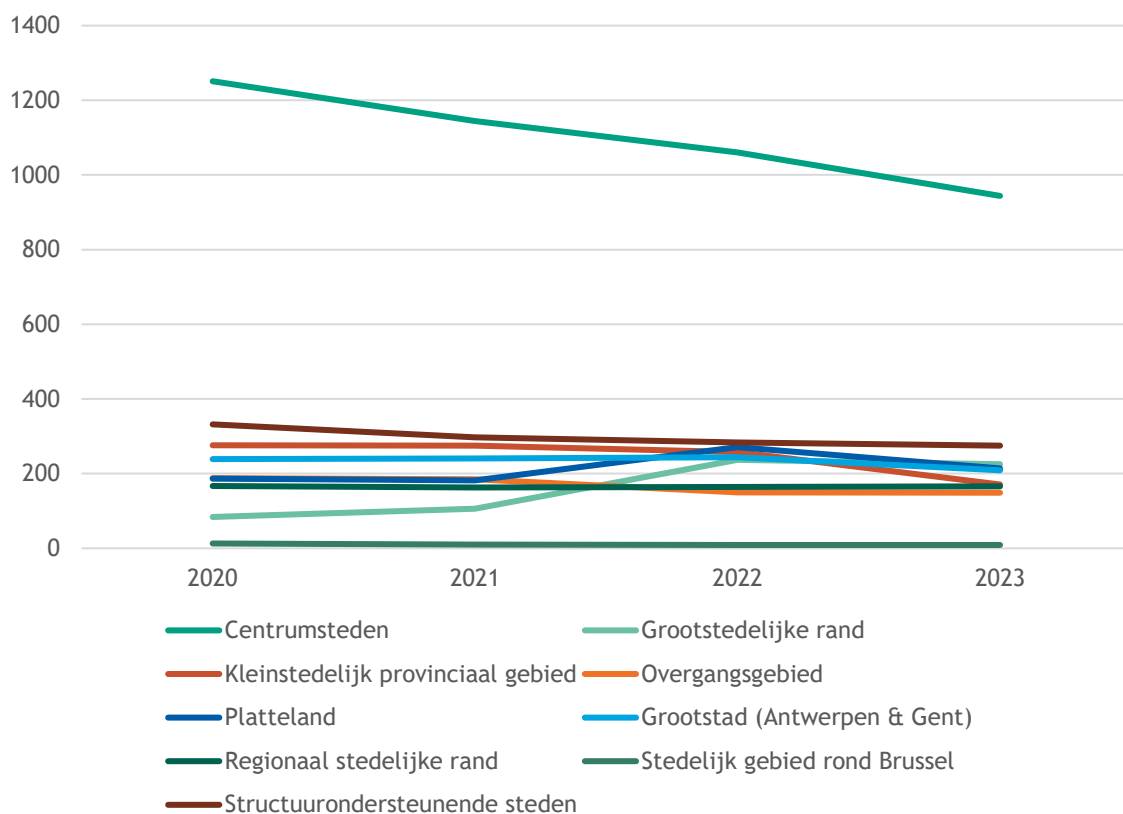
Wat betreft de evolutie op het vlak van budgetbeheer gedurende de periode 2020-2023 waren er telkens **schommelingen** op te merken in elk type gebied, maar bleven de trends relatief stabiel. In 2023 zijn er plots opvallende veranderingen in de grootsteden (-68,59%), overgangsgebied (+72,33%) en kleinstedelijk provinciaal gebied (+61,77%). Deze zijn gelijkaardig aan de opvallende trends in budgetbegeleiding. In de grootstedelijke rand, het kleinstedelijk provinciaal gebied en overgangsgebied stijgt het aantal modules budgetbeheer gedurende de periode 2020-2023. In alle andere gebieden daalt het aantal modules.

▼ **Grafiek 19: Evolutie schuldbemiddeling voor de periode 2020-2023 per gebiedsindeling**

Het platteland en overgangsgebied zetten in absolute aantallen het vaakst schuldbemiddeling in. Schuldbemiddeling is de minst verregaande vorm van schuldhulpverlening. Dat toont aan dat schulden niet uitsluitend voorkomen in een meer stedelijke context, zoals weleens wordt aangenomen. Ook meer landelijke gebieden worden ermee geconfronteerd. De grootstedelijke rand en het stedelijk gebied rond Brussel maken in absolute aantallen het minst gebruik van schuldbemiddeling.

Wat de evolutie op het vlak van schuldbemiddeling betreft gedurende de periode 2020-2023 zijn er wel **schommelingen** op te merken in elk type gebied, maar duidelijke **trends** zijn ook hier niet vast te stellen. In kleinstedelijk provinciaal gebied en overgangsgebied stijgt het aantal modules sterke. In beide gebieden vindt de sterkste stijging plaats in 2023. In de centrumsteden en het stedelijk gebied rond Brussel is er een algemene daling gedurende de periode 2020-2023, maar er is wel opnieuw sprake van een stijging in 2023. De basisregistratie 2024 zal moeten uitwijzen of deze evolutie zich verder zet. De grootstedelijke rand blijft relatief stabiel over de ganse periode. Opvallend in 2023 daalt het aantal modules schuldbemiddeling in dit gebied na jaren van een stijgende trend. In het platteland en de grootsteden is er een sterke daling (-27,72% en -65,78%). In de overige gebieden is er vooral sprake van een licht dalende trend.

▼ **Grafiek 20: Evolutie CSR-aanstelling voor de periode 2020-2023 per gebiedsindeling**

Een eigen aanstelling binnen een procedure collectieve schuldenregeling komt in absolute aantallen het meest voor in de centrumsteden. Er is een grote kloof met de andere gebiedsindelingen. Opvallend is dat het aantal ingezette modules dichtbij elkaar ligt in de overige gebiedsindelingen (tussen 10 en 400).

In de periode 2020-2023 daalt het aantal modules collectieve schuldenregeling met eigen aanstelling evenwel sterk in de centrumsteden (-25,54%). Het aantal modules stijgt sterk op het platteland en in de grootstedelijke rand. In de overige gebieden blijft het aantal modules stabiel of is er een lichte daling.

Tabel 17 toont de verhouding tussen het aandeel eigen aanstelling als schuldbemiddelaar tijdens een procedure collectieve schuldenregeling ten opzichte van het totale aantal gerapporteerde modules collectieve schuldenregeling.

▼ **Tabel 9: Aandeel eigen aanstelling als schuldbemiddelaar binnen een procedure collectieve schuldenregeling / totaal aantal aanstellingen (2020-2023)**

	2020	2021	2022	2023
Centrumsteden	74,02%	72,45%	71,33%	74,74%
Grootstedelijke rand	25,53%	32,82%	52,67%	55,42%
Grootstad (Antwerpen - Gent)	50,27%	49,46%	48,04%	62,02%
Kleinstedelijk provinciaal gebied	19,71%	20,76%	18,38%	25,95%

Overgangsgebied	11,33%	11,97%	17,16%	19,29%
Platteland	19,09%	19,64%	20,96%	20,40%
Regionaal stedelijke rand	35,23%	36,63%	32,41%	34,87%
Stedelijk gebied rond Brussel	4,94%	4,39%	4,39%	4,04%
Structuurondersteunende steden	28,45%	26,40%	30,18%	22,11%

Erkende instellingen voor schuldbemiddeling in centrumsteden worden in meer dan **twee derde van de geregistreerde hulpverleningsmodules** collectieve schuldenregeling als bemiddelaar aangesteld. Dat betekent dat zij nauwelijks bijkomende hulpverlening aanbieden tijdens een collectieve schuldenregeling met externe een bemiddelaar. In de grootsteden en grootstedelijke rand is dat het geval in **meer dan de helft** van de geregistreerde hulpverleningsmodules. Dat betekent dat er op het vlak van bijkomende hulpverlening tijdens een collectieve schuldenregeling in de helft van de gevallen beroep gedaan wordt op externe bemiddelaars.

In het stedelijk gebied rond Brussel worden de erkende instellingen slechts in 4,04% van de geregistreerde modules collectieve schuldenregeling als bemiddelaar aangesteld. Dat betekent dat er bij de inzet van een module procedure collectieve schuldenregeling in ongeveer 96% van de gevallen wordt samengewerkt met een externe bemiddelaar, en dat de erkende instellingen dus overwegend aanvullende hulpverlening aanbieden.

In de meeste gebieden is de aanstelling als schuldbemiddelaar tijdens een collectieve schuldenregeling in **opmars** in verhouding tot het totaal aantal geregistreerde modules collectieve schuldenregeling. In het stedelijk gebied rond Brussel en platteland blijft de verhouding eerder stabiel. De erkende instellingen in structuurondersteunende steden zijn minder aangesteld als schuldbemiddelaar, en bieden meer bijkomende ondersteuning tijdens een collectieve schuldenregeling met een externe bemiddelaar. In de overige gebieden blijven de **schommelingen** beperkt.

Samengevat toont bovenstaande analyse:

1. Elk gebiedstype biedt voornamelijk modules budgetbeheer en schuldbemiddeling aan, gevolgd door budgetbegeleiding. Aanstelling als schuldbemiddelaar binnen een lopende procedure collectieve schuldenregeling is het minst voorkomend. De enige uitzondering hierop zijn de centrumsteden.
2. Elke module heeft in elke gebiedsindeling een andere evolutie. Uit de cijfergegevens zijn geen duidelijke trends af te leiden.
3. Opvallend, kleinstedelijk provinciaal gebied en overgangsgebied hebben een sterke stijging van alle modules over de periode 2020-2023. Grootsteden en het platteland hebben gedurende deze periode een sterke daling van het aantal modules.

7 – Tendensen en beleidssignalen

Om de geregistreerde gegevens meer te kunnen duiden, peilt de basisregistratie vanaf 2018 naar onderstaande topics:

- Aantal locaties of antennepunten in het werkingsgebied waar de instelling voor schuldbemiddeling voor burgers bereikbaar is;
- Tendensen in het profiel van het cliënteel;
- Tendensen inzake de schuldenproblematiek;
- Beleidssignalen.

De bevraging naar tendensen en beleidssignalen gebeurt via open vraagstelling. De bevindingen van die bevraagde items worden hieronder beschreven.

7.1. AANTAL LOCATIES OF ANTENNEPUNTEN

Aan elke erkende instelling voor schuldbemiddeling werd het aantal locaties of antennepunten gevraagd waar de instelling voor schuldbemiddeling voor haar burgers bereikbaar is.

Mogelijke antwoorden zijn:

- Op 1 adres;
- Op 2 adressen;
- Op 3 adressen;
- Op 4 of meer adressen.

De bevindingen zijn voor de periode 2019-2022 opgenomen in tabel 10.

▼ Tabel 10: aantal locaties of antennepunten (2019-2022)

Aantal locaties/antennepunten	Frequentie 2020 (%)	Frequentie 2021 (%)	Frequentie 2021 (%)	Frequentie 2023 (%)
Op 1 adres	259 (82,75%)	267 (85,3%)	269 (85,94%)	269 (85,94%)
Op 2 adressen	25 (7,99%)	16 (5,11%)	16 (5,11%)	15 (4,78%)
Op 3 adressen	6 (1,92%)	8 (2,56%)	8 (2,56%)	9 (2,87%)
Op 4 of meer adressen	23 (7,35%)	22 (7,03%)	20 (6,39%)	20 (6,39%)

Voor 2023 geven alle 313 erkende instellingen voor schuldbemiddeling een antwoord op deze vraag. Het merendeel (85,94%) meldt één locatie of antennepunt waarop de instelling voor schuldbemiddeling bereikbaar is voor haar burgers.

Het aantal locaties of antennepunten neemt enigszins toe naarmate het bevolkingscijfer of de grootte van het werkingsgebied van de instelling toeneemt. Zo geven alle OCMW-verenigingen en negen van de in totaal elf CAW's 4 of meer adressen op. Twee CAW's melden 3 adressen.

De gegevens van 2023 liggen in lijn met die van voorgaande jaren.

7.2. DE TENDENSEN IN HET PROFIEL VAN HET CLIËNTEEL

Elke erkende instelling voor schuldbemiddeling krijgt deze vraag:

“Welke tendensen merk je op in het profiel van cliënten? Zijn er bijvoorbeeld wijzigingen wat betreft aantallen cliënten met psychische/psychiatrische problemen, niet bemiddelbaren, tweeverdieners, hoofdzakelijk contact bij opstart van een procedure collectieve schuldenregeling, externe doorverwijzing, zelfstandigen, ouderen, jongeren, eenoudergezinnen,...”

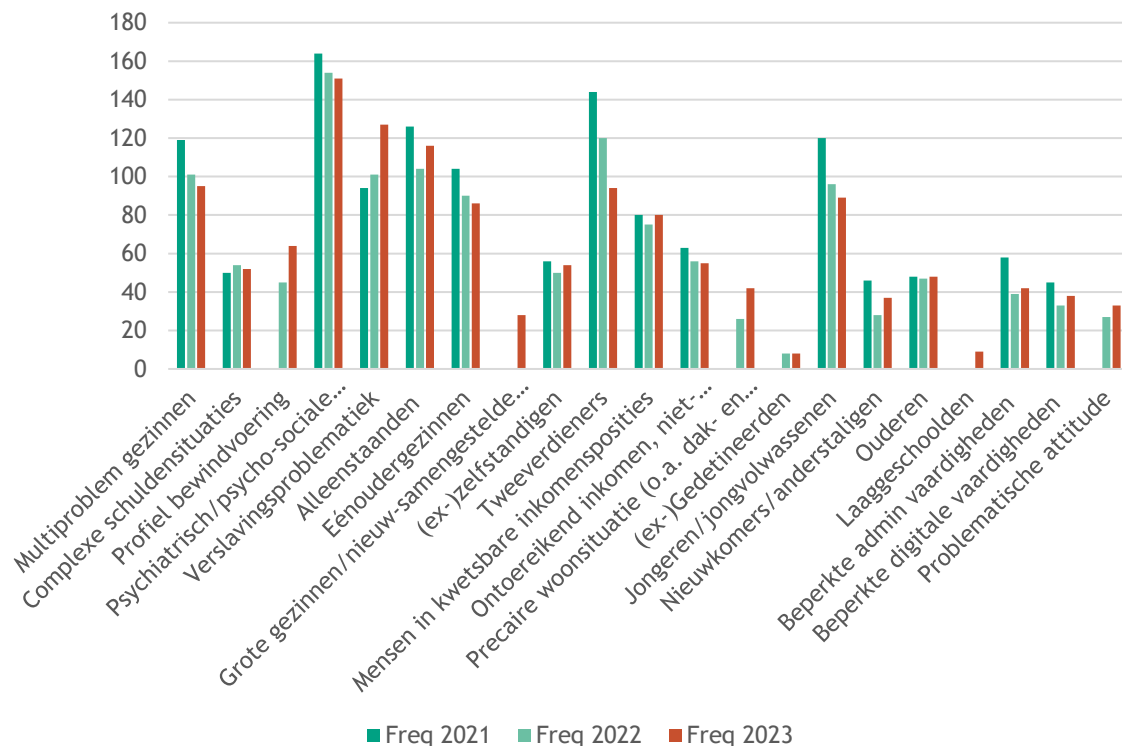
De antwoorden werden de afgelopen jaren in onderstaande categorieën ondergebracht:

- Multiprobleem gezinnen waarbij naast de financiële problemen vooral sprake is van (complexe) problemen op diverse levensdomeinen;
- Gezinnen met een complexe schuldsituatie door bijvoorbeeld te lang te wachten om de stap naar schuldhulpverlening te zetten;
- Profiel bewindvoering of een mentale beperking (sinds 2022);
- Psychiatrisch of psycho-sociale problemen;
- Verslaving;
- Alleenstaanden;
- Eénoudergezinnen;
- (ex-) zelfstandigen;
- Tweeverdieners;
- Mensen in kwetsbare inkomensposities (bijvoorbeeld: gezinnen met een vervangingsinkomen, een onzekker inkomen, minimuminkomen);
- Gezinnen met een ontoereikend inkomen, zgn. “niet-bemiddelbaren”;
- Gezinnen in een preciaire woonsituatie (bijvoorbeeld dreigende dak- en thuisloosheid) (sinds 2022);
- (ex-)gedetineerden (sinds 2022);
- Jongeren/jongvolwassenen;
- Nieuwkomers (“asielzoekers”, “vluchtelingen”) en waar opvallend vaak bij vermeld wordt dat zij de Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn en de maatschappij niet begrijpen;
- Ouderen (gepensioneerden);
- Gezinnen met beperkte administratieve vaardigheden;
- Gezinnen met beperkte digitale vaardigheden;
- Gezinnen met problematische attitudes.

In 2023 zijn enkele nieuwe antwoordcategorieën toegevoegd op basis van de antwoorden van de respondenten:

- Grote of nieuw samengestelde gezinnen;
- Laaggeschoolden.

Grafiek 21 geeft de resultaten van de bevraging weer aan de hand van de categorieën zoals hierboven gedefinieerd.¹⁹ Aangezien er sinds 2021 op een meer gedetailleerd niveau wordt gecodeerd, zijn enkel de cijfergegevens voor de periode 2021-2023 vergelijkbaar. Bijgevolg nemen we uitsluitend deze cijfergegevens op in dit rapport.

▼ Grafiek 21: Tendensen inzake profiel van het cliënteel (2021-2023)

In de periode 2018-2021 steeg de frequentie van de categorie **multiprobleemgezinnen** (Smets, 2022). In 2022 daalde de frequentie van deze categorie. Deze daling zet zich verder in 2023 (-20,17% ten opzichte van 2021). Mogelijks zien erkende instelling die niet langer als een “nieuwe” tendens.

“De schuldenproblematiek is slechts een deelaspect van een complex dossier”.

Multiprobleemgezinnen zijn gezinnen die niet alleen financiële problemen ondervinden, maar die bijkomend geconfronteerd worden met problemen op verschillende diverse levensdomeinen (bijvoorbeeld op medisch, relationeel en mobiliteitsvlak). De complexiteit van deze problematiek zorgt er vaak voor dat er tegelijk op verschillende levensdomeinen ondersteuning nodig is. Deze gezinnen hebben vaak een beperkte mentale bandbreedte. Schulden geven hen een hulpeloos gevoel en heeft een weerslag op de andere levensdomeinen. De complexiteit maakt deze trajecten lang en intensief.

Deze trajecten vormen vaak een emotionele belasting voor de schuldhelpverlener. Multiprobleemgezinnen vragen veel aandacht en geven het liefst alle financiële handelingen uit handen aan de helpverlener. Gezinnen staan bovendien niet altijd open om hulp te zoeken voor de problemen op de andere levensdomeinen. Dit maakt het moeilijk om naar financiële redzaamheid toe te werken. Werken aan de afbouw van het traject verloopt bijgevolg moeizaam of is soms zelfs niet mogelijk.

¹⁹ De tabel met de cijfergegevens inzake het cliëntprofiel voor de periode 2021-2023 vind je in het bijlagerapport onder bijlage 10.

Sinds 2021 geven de erkende instellingen aan dat gezinnen zich meer en meer aanmelden met een hoge en complexe schuldenlast. Dit aandeel is in de periode 2021-2023 met 4% gestegen. Deze **gezinnen wachten vaak te lang** met de stap naar schuldhulpverlening te zetten, waardoor de financiële situatie vaak al uit de hand is gelopen. Soms probeerden ze eerst hun schulden af te lossen door bijvoorbeeld kredieten aan te gaan of te lenen bij familie of vrienden, waardoor de schuldenlast nog verder is geëscaleerd.

64 erkende instellingen geven aan dat hulpvragers steeds vaker personen met een beperkt leervermogen zijn. Dit is een stijging ten opzichte van 2022, het eerste jaar dat deze categorie is opgenomen in de basisregistratie. Sommige van deze hulpvragers worden doorverwezen naar **bewindvoering**, maar sommigen zijn hiervoor 'te sterk'. Voor schuldhulpverleners voelen deze trajecten soms uitzichtloos aan.

“Dit zijn trajecten waarbij we niet kunnen inzetten op verzelfstandiging”.

Hulpverleners voelen zich steeds vaker gekneld in een dilemma tussen het bieden van intensieve begeleiding, waardoor er minder gezinnen starten in de budget- en schuldhulpverlening, en een gerechtelijke procedure zoals bewindvoering opstarten, die vaak zeer verregaand en ingrijpend voor een hulpvrager is.

Het aandeel hulpvragers met een **psychische of psychiatrische problematiek** blijft hoog volgens de erkende instellingen. Het is in de periode 2021-2023 de meest benoemde categorie. Deze problematiek remt vaak het traject naar financiële (zelf)redzaamheid af. De hulpvragers hebben nood aan intensieve en aanklampende ondersteuning op verschillende levensdomeinen. Dit kan niet (alleen) geboden worden door de schuldhulpverlening.

127 erkende instellingen merken een toename van het aantal **cliënten met een verslavingsproblematiek**. Er is zelfs een stijging van de frequentie van deze antwoordcategorie in de periode 2021-2023 (+35,11%). Het gaat zowel over een alcohol- en drugsverslaving, als een gok-, of zelfs koopverslaving. Ook dit zijn telkens zeer complexe dossiers.

“Deze cliënten hebben ook vele en complexe randproblematieken ten gevolge van hun verslaving, die een duurzame tewerkstelling alsook het onderhouden en behouden van een woning in de weg staan. Ze staan vaak wantrouwend tegenover officiële instanties en hulpverlening en raken makkelijker in de criminaliteit, worden opgepikt door het drugmilieu.”

Schuldbemiddelaars ervaren trajecten met cliënten met een verslavingsproblematiek als mentaal zeer belastend. Sommige erkende instellingen nemen hierrond maatregelen omdat het drank- en druggebruik van cliënten te zwaar weegt op de schuldhulpverleners. Bijvoorbeeld sommige diensten verwachten dat cliënten eerst een inspanning leveren om te ontwennen, vooraleer het budget- of schuldhulpverleningstraject wordt opgestart.

Alleenstaanden of éénoudergezinnen zijn zeer kwetsbaar voor financiële problemen. De meesten komen in de problemen na een onverwachte gebeurtenis (bijvoorbeeld een scheiding of breuk). De stijgende kosten maakt het moeilijk om rond te komen met één inkomen. Het gaat volgens de erkende instellingen vaak over alleenstaande (jonge) mannen of alleenstaande moeders.

In 2023 geven 28 erkende instellingen voor de eerste keer aan meer te maken te hebben met **grote en nieuw-samengestelde gezinnen** in budget- en schuldhulpverlening. Bij de grote gezinnen gaat het vaak over volwassen kinderen die nog thuis wonen en niet bijdragen. Bij nieuw-samengestelde gezinnen heeft één of beide partners nog schulden uit een vorige relatie die ze inbrengen in het nieuwe gezin.

54 erkende instellingen rapporteren een toename van het aantal **(ex-)zelfstandigen** in budget- en schuldhulpverlening. Dit omvat ook schijnzelfstandigen, die een zeer precare statuut en inkomen hebben. Hoewel hun aandeel in de schuldhulpverlening beperkt is, blijft het een groep waarvoor elk jaar consequent aandacht gevraagd wordt. De erkende instellingen werken samen met Dyzo om deze groep te ondersteunen.

De frequentie van de categorie **tweeverdieners** is gedaald in de periode 2021-2023 (-34,72%). Deze groep is heel uiteenlopend. Het gaat over gezinnen die door tijdelijke of onverwachte omstandigheden financiële problemen krijgen. Vaak zijn dit eerder kortdurende begeleidingen. Veelal komen deze gezinnen in de problemen omdat ze geen financiële buffer hebben. Toch zijn er ook gezinnen die steeds moeilijker en moeilijker rondkomen. Vaak gaat dit over mensen uit de lagere middenklasse, die meestal voor geen enkele steunmaatregel in aanmerking komen, terwijl hun vaste kosten stijgen. Tot slot zijn er gezinnen die volgens de erkende instellingen 'te hoog' budgetteren.

“Sommige gezinnen dobberen mee op de normen die samenleving heeft bepaald, zoals meermaals op (buitenlandse) vakantie gaan, vaak uit eten, druk sociaal leven met drankje, wellness e.d., zonder dat ze hier het budget voor hebben.”

Mensen in een kwetsbare inkomenspositie doen een beroep op **een vervangingsinkomen of hebben een laag of onzeker inkomen uit arbeid** (bijvoorbeeld interimwerk). Dit blijft de grootste groep binnen de schuldhulpverlening (Smets, 2024). Deze gezinnen hebben een structureel inkomestekort om hun basisbehoeften te kunnen betalen. Het is voor deze mensen maandelijks puzzelen om alles betaald te krijgen. De inflatie heeft dit versterkt.

“Vroeger bedroeg het leefgeld standaard 50 euro voor 1 persoon per week. Nu is het leefgeld al opgetrokken naar 100 à 120 euro per week. Bovendien blijkt ook dit bedrag tegenwoordig zelfs vaak nog zeer krap.”

Voor sommigen volstaat het inkomen niet om alle vaste kosten te kunnen betalen. Erkende instellingen noemen deze groep ook wel **“onbemiddelbaren”** omdat het onmogelijk is om een afbetaalplan op te stellen en een menswaardig budget over te houden om van te leven. Vaak hebben deze gezinnen schulden bij verschillende schuldeisers.

“Een aanzienlijk deel van de begeleidingen wordt afgerond zonder schuldenplan omwille van de instabiele precare situatie, geen afbetalingsmogelijkheden of insolventie, weigering CSR”.

Deze gezinnen hebben een beperkte aflossingscapaciteit. De erkende instellingen verwijzen deze groep veelal door naar een procedure collectieve schuldenregeling. Maar wegens het structureel inkomestekort hebben zij een hoog risico op boedelschulden. Rechtenverkenning is het enige instrument om het inkomen toch nog te verhogen. Maar veelal hebben ook de erkende instellingen geen pasklaar antwoord om deze groep te helpen.

42 erkende instellingen rapporteren in 2023 een toenemend aantal **gezinnen in een precare woonsituatie** (bijvoorbeeld: thuislozen, een dreigende uithuiszetting). Dit is 38,10% meer dan in 2022, toen dit voor deze categorie de eerste keer benoemd werd. De erkende instellingen geven al jaren aan dat er nood is aan meer betaalbare (sociale) huisvesting. De woonkost (huur) neemt steeds vaker een grote hap uit het gezinsbudget, zeker door de sterke indexering van de huurprijzen het afgelopen jaar. Dit wijst erop dat de wooncrisis gezinnen financieel kwetsbaar maakt.

(Ex-)gedetineerden was vorig jaar een nieuwe categorie. De frequentie van deze antwoordcategorie blijft beperkt (2022: 8; 2023: 8). Toch is het belangrijk om aandacht te vestigen op dit profiel in deze registratie, aangezien het werkveld hierrond duidelijke noden signaleerde.

Het aandeel **jongeren en jongvolwassenen** blijft jaar na jaar hoog. De ouders van deze jongeren zijn vaak ook gekend bij de hulpverleners. De schuldenproblematiek wordt van generatie op generatie overgegeven. Deze jongeren hebben geen administratieve of financiële vaardigheden geleerd van hun ouders. Heel wat jongvolwassenen kampen met een verregaande schuldenproblematiek.

“Jongeren hebben moeite met budgetteren. Het is voor hen soms niet duidelijk welke administratieve verplichtingen ze hebben. Ze hebben bovendien weinig geldbesef, waardoor ze leningen aangaan voor dure aankopen of luxegoederen.”

Steeds meer jongvolwassen kampen met een psychische of verslavingsproblematiek. Daarnaast merken sommige schuldhulpverleners dat jongeren vaker ongeïnformeerd starten als zelfstandige, met negatieve gevolgen. Tot slot merken de erkende instellingen dat jongvolwassenen niet altijd open staan voor hulpverlening. Dit zorgt veelal voor een moeizaam trajectverloop.

“Jonge cliënten staan vaak onder druk van schuldeisers om zich aan te melden, maar zij willen (nog) geen lang begeleidingstraject aangaan. Jongeren willen zo lang mogelijk zelf hun weg te zoeken.”

28 instellingen melden meer **nieuwkomers** onder het cliënteel. Een veelvoorkomende oorzaak van financiële problemen bij deze doelgroep is taal. Facturen en formele brieven hanteren vaak juridisch-technisch jargon en zijn ingewikkeld opgesteld. Mensen die minder taalvaardig zijn, raken daar niet wijs uit. Ze negeren bijgevolg de facturen en brieven. Dat geldt overigens niet alleen voor nieuwkomers of mensen met een migratieachtergrond, maar ook voor minder taalvaardige mensen met Nederlands als moedertaal (bijvoorbeeld personen met een verstandelijke beperking).

Deze gezinnen hebben vaak een beperkte kennis van het complexe Vlaamse hulpverleningslandschap en weten niet altijd wat van hen wordt verwacht. In sommige gemeenten starten de erkende instellingen voor schuldbemiddeling preventief met budgethulpverlening als onderdeel van het inburgeringstraject van nieuwkomers.

Het aandeel van de categorie **ouderen** blijft ongeveer stabiel (2021: 48, 2022: 47; 2023: 48). Ouderen hebben vaak een gebrek aan hedendaagse administratieve en digitale vaardigheden om het overzicht over hun in- en uitgaven te behouden. Dit zijn vaak lange, maar minder intensieve hulpverleningstrajecten.

“Het OCMW neemt vaker een ondersteunende rol op door gebrek aan persoonlijk netwerk.”

Een andere oorzaak zijn, volgens de erkende instellingen, de lage pensioenuitkeringen. Gepensioneerden komen steeds vaker moeilijk of niet rond met hun pensioen, zeker wanneer ze geen eigenaar van hun woning zijn.

Erkende instellingen geven aan dat een grote groep mensen **over beperkte administratieve en digitale vaardigheden** beschikt (+7,14% en +13,16% ten opzichte van 2021). Deze groep is heel divers qua leeftijd, afkomst, gezinssamenstelling, ... Soms zijn dit mensen die al een procedure collectieve schuldenregeling hebben afgerond, maar die nog steeds onvoldoende vaardigheden hebben ontwikkeld om hun budget opnieuw zelf te beheren.

Digitale applicaties zijn sinds corona niet meer weg te denken uit onze samenleving. De digitalisering zorgt er echter ook voor dat sommige mensen het overzicht op hun uitgaven verliezen. De verschillende manieren van factureren (online/post/sms) zorgen voor veel verwarring, misverstanden en wantrouwen. De erkende instellingen geven aan dat zowel ouderen als jongeren hiermee worstelen.

“Cliënten hebben geen overzicht meer over hun facturen. Sommigen weten niet wat er van de rekening gaat, gaan een domiciliëring aan maar weten niet waarvoor. Anderen betalen hun digitale facturen niet meer omdat ze denken dat het phishing is.”

Tot slot geven 33 erkende instellingen aan dat de **attitude van cliënten** ten opzichte van hulpverlening veranderd is. Dit is een stijging ten opzichte van vorig jaar, toen deze categorie voor het eerst benoemd werd.

“Cliënten hebben hoge verwachtingen van hun maatschappelijk assistent, die vaak niet realistisch zijn en met moeite bijgesteld kunnen worden.”

Gezinnen lijken zichzelf soms te verliezen en laten de moed hangen, waardoor hun situatie escaleert. Anderen zijn eerder veeleisend en minder verdraagzaam. Ze leggen vaak het advies van de schuldhulpverlener naast zich neer. De erkende instellingen zien ook steeds meer “afhakers”, hulpvragers die hun traject vroegtijdig stopzetten.

Erkende instellingen merken op dat budget- en schuldhulpverlening vaker opgelegd wordt door de rechtbank of andere diensten. Dit staat in een spanningsveld met de vrijwilligheid van de hulpverlening. De schuldbemiddelaars stellen zich de vraag hoe intrinsiek gemotiveerd de hulpvrager is, en merken dat steeds vaker weerstand. Deze evolutie maakt de job mentaal zeer zwaar voor hulpverleners. Het gevolg is dat personeel uitvalt of een andere job zoekt.

“Sommige cliënten verkrijgen maar geen ander inzicht in hun financiële situatie. De hulpverlening moet voortdurend op 'de rem' staan. Dat is geen dankbare rol.”

De complexe situatie van de gezinnen in budget- en schuldhulpverlening hulpvragers resulteren in een **nood aan langdurige en intensieve begeleiding**. Dit verklaart voor een stuk de daling van het aantal gezinnen in budget- en schuldhulpverlening. Deze gezinnen hebben nood aan een intense begeleiding. Dat vraagt een investering van veel werkuren. Dit heeft logischerwijs een effect op het aantal trajecten dat een maatschappelijk werker kan opnemen.

“Het gaat over mensen die het sociaal emotioneel niet gemakkelijk hebben, die geconfronteerd worden met structurele drempels zoals de huizencrisis of de druk op onze sociale zekerheid en mechanismes bijvoorbeeld sociale media (het enorm vergelijken met anderen), de consumentenmaatschappij (constant nieuwe dingen, meer kopen), economisch aspecten (levensduurte, woningprijzen, ongelijkheid) en het wegvallen van sociale verbinding (individualisatie, vervoersarmoede, eenzaamheid, wegvallen van traditionele gezinswaarden/normen). Schulden lijken een feitelijk gevolg te betreffen. Mensen met schulden ervaren daarenboven veel schaamte en worden enorm gestigmatiseerd. Eenzaamheid en schuld lijken enorm verbonden en verhogen de drempel om hulp te zoeken”.

Samengevat toont bovenstaande analyse:

1. Het doelpubliek van de budget- en schuldhulpverlening is heel divers.
2. Cliëntsituaties worden steeds complexer door (een combinatie van) bijkomende randproblematieken (multiprobleem, huisvesting, psychische kwetsbaarheid, verslaving), waarbij de budget- en schuldhulpverlening steeds meer en meer moet inspringen op andere levensdomeinen. Bovendien is er bij verschillende doelgroepen (jongvolwassenen, ouderen, nieuwkomers) een gebrek aan administratieve en digitale vaardigheden. Werken aan verzelfstandiging is vaak moeilijk of zelfs onmogelijk. Dit maakt de hulpverlening mentaal zwaar en langdurig.
3. Mensen met een laag of vervangingsinkomen hebben vaak structurele inkomenstekorten. Bij deze groep gaat het meestal om overlevingsschulden. Er is weinig ruimte om tegelijk schulden af te

betalen en een menswaardig leven te kunnen leiden. Collectieve schuldenregeling en rechtenverkenning zijn een (klein) deel van de oplossing. De erkende instellingen voelen zich vaak machteloos om deze groep “onbemiddelbaren” te helpen.

4. Alleenstaanden en éénuoudergezinnen zijn financieel de meest kwetsbare groep in onze samenleving. Tegelijkertijd merken schuldhulpverleners dat grote, en vooral nieuw samengestelde gezinnen meer en meer beroep doen op budget- en schuldhulpverlening.
5. Cliënten worden mondiger en veeleisender. Dit heeft een grote invloed op de mentale draagkracht en werkdruk bij de hulpverleners.

7.3. DE TENDENSEN IN DE SCHULDENPROBLEMATIEK

In de volgende rubriek wordt gepeild naar tendensen in de schuldenproblematiek aan de hand van deze open vraag: “Welke tendensen merk je op in de schuldenproblematiek?”

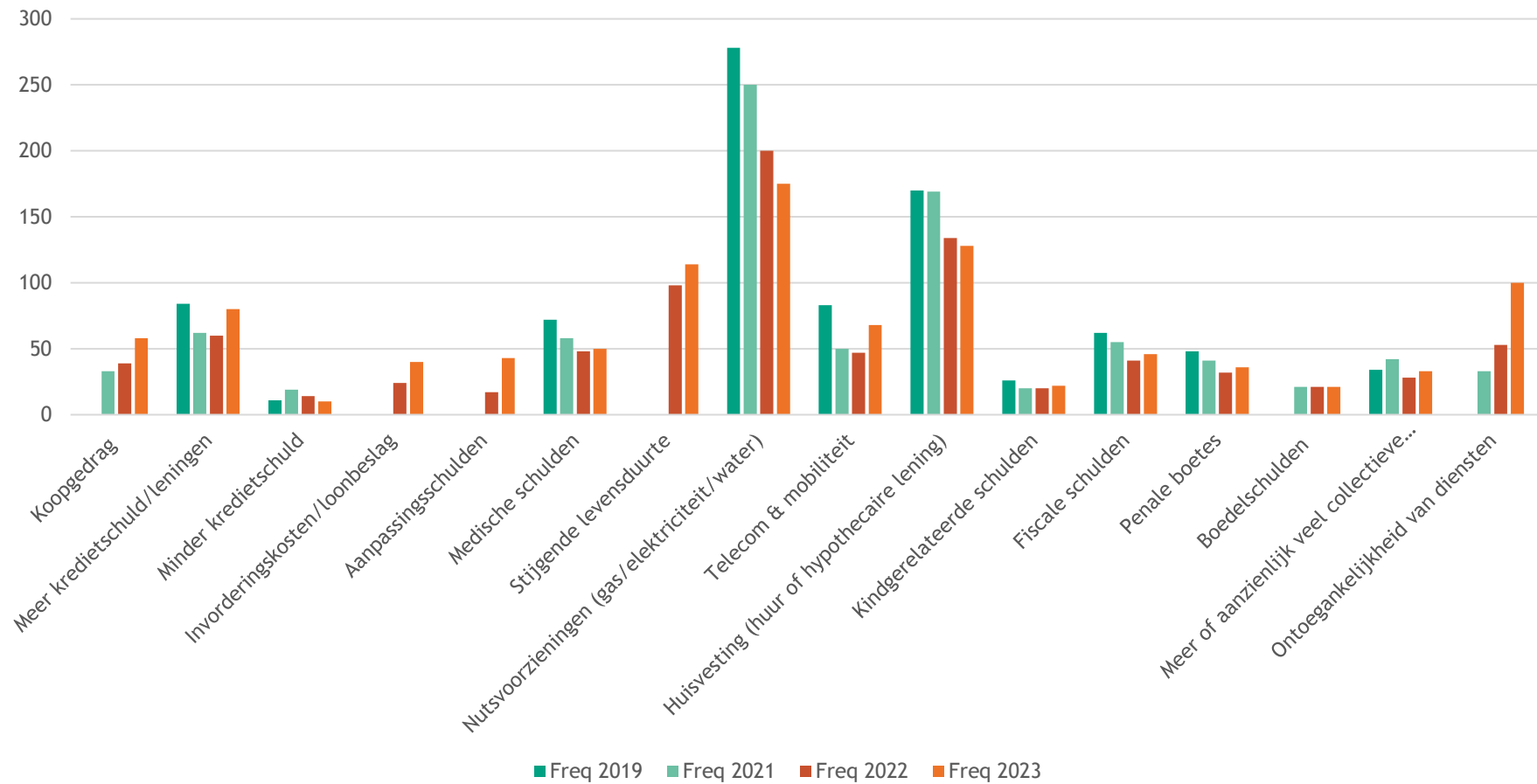
De respondenten kunnen hun bevindingen in een open tekstveld noteren. Elke erkende instelling voor schuldbemiddeling kan meerdere antwoorden opgeven.

De opgegeven antwoorden werden de afgelopen jaren samenvattend in de onderstaande categorieën ondergebracht:

- Koopgedrag (bijvoorbeeld: kopen op afstand/online, impulsaankopen, abonnementen, achterafbetaaldiensten, gokuitgaven);
- Meer kredietschulden;
- Minder kredietschulden;
- Invorderingskosten/loonbeslag (sinds 2023);
- Aanpassingsschulden (sinds 2022);
- Medische kosten;
- Stijgende levensduurte (onder andere: stijgende prijzen, ontoereikend leefgeld)
- Nutsvoorzieningen;
- Telecom & mobiliteit;
- Kosten voor huisvesting (o.a. huur);
- Kindgerelateerde schulden (bijvoorbeeld alimentatie, schoolschulden, DAVO);
- Fiscale schulden;
- Strafrechtelijke schulden (boetes);
- Boedelschulden;
- Meer of aanzienlijk veel collectieve schuldenregelingen;
- Ontoegankelijkheid van diensten.

Grafiek 21 geeft de geregistreerde gegevens samenvattend weer over de periode 2021-2023.²⁰ Aangezien er sinds 2021 op een meer gedetailleerd niveau wordt gecodeerd, zijn enkel de cijfergegevens voor de periode 2021-2023 vergelijkbaar. Bijgevolg nemen we uitsluitend deze cijfergegevens op in dit rapport.

²⁰ De tabel met de cijfergegevens inzake schuldenproblematieken voor de periode 2021-2023 vind je in het bijlagerapport onder bijlage 11.

▼ Grafiek 22: Tendensen inzake schuldenproblematiek (2021-2023).

Overbestedingsschulden bestaan uit impulsaankopen, kredieten en persoonlijke leningen.

58 erkende instellingen geven aan dat een deel van de cliënten problematisch koopgedrag vertoont. Dit is een zeer sterke stijging ten opzichte van de voorgaande jaren (+48,72%). Het gaat over (online) **impulsaankopen**. Schuldbemiddelaars merken dat gezinnen moeite hebben om de maatschappelijke druk om te consumeren te weerstaan. Zeker hun kinderen willen ze niets ontzeggen. De doorbraak van het online shoppen met de optie om achteraf te betalen, beschouwen de erkende instellingen als een zorgwekkende tendens. Apps met uitgestelde betaalopties (bijvoorbeeld Klarna) maken onlineaankopen zeer laagdrempelig en gemakkelijk. De erkende instellingen signaleren een toename van schuldoopbouw via achterafbetaaldiensten, zeker bij jongeren. Ook schulden als gevolg van abonnementen voor online spelletjes en online gokken zijn volgens de erkende instellingen in opmars.

“Online aankopen met de mogelijkheid achteraf te betalen, brengen schulden met zich mee. Cliënten doen aankopen op een moment en denken niet aan morgen als het om betaling gaat.”

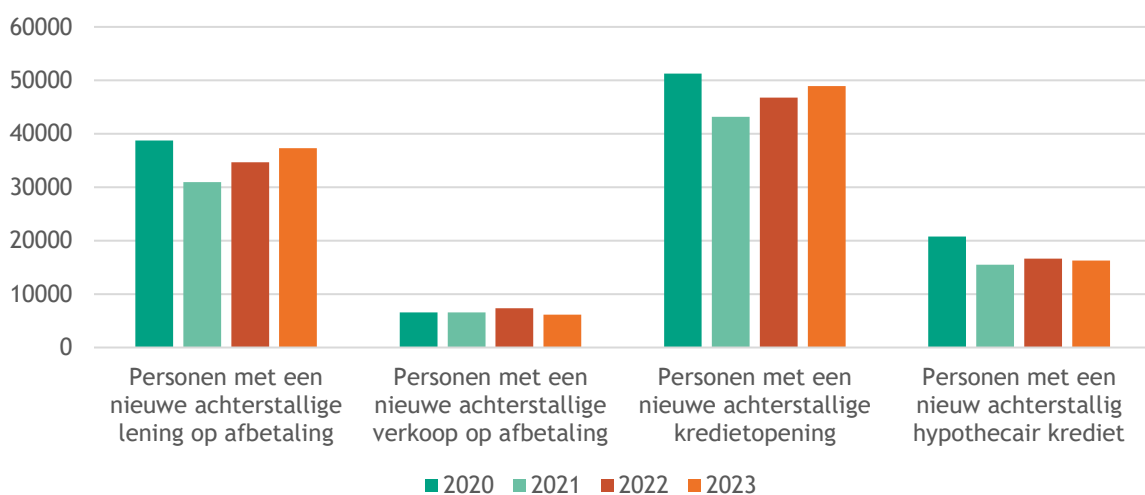
Het aantal erkende instellingen dat een **stijging van het aandeel kredietschulden** meldt, neemt toe ten opzichte van vorig jaar (2021: 62, 2022: 60, 2023: 80). Binnen deze categorie gaat het veelal om persoonlijke kredieten.

“Het is een opvallend gegeven dat mensen vaak persoonlijke kredieten en leningen aangaan om een tekort in hun inkomen aan te vullen, dat ze bijgevolg niet meer kunnen terugbetalen.”

Leningen of kredieten bij banken hebben hoge interesten, waardoor het voor mensen veelal moeilijk wordt om de som terug te betalen. Vaak staan er onhaalbare aflossingen tegenover deze kredieten, waardoor gezinnen in de problemen komen. Daarnaast is er ook een grote groep die leent bij familie als vrienden om hun schulden te kunnen afbetalen. Sommige gezinnen maken gebruik van soepele vormen van krediet zoals kredietkaarten en kredietlijnen als vervangers van de vroegere "klassieke" leningen op afbetaling.

10 erkende instellingen valt er een **daling van het aandeel kredietschulden** juist op. Dit is een daling ten aanzien van de afgelopen jaren (2021: 19, 2022: 14).

We kunnen deze vaststellingen leggen naast de cijfers van de Nationale Bank van België. Grafiek 22 toont aan dat het aantal leningen en kredieten met achterstallige betaling in 2023 opnieuw stijgt.

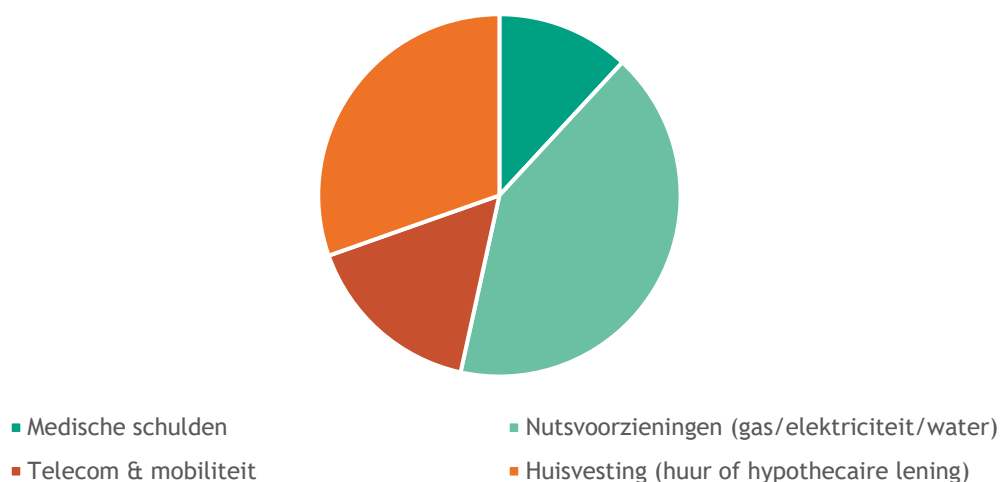

▼ **Grafiek 23. Aantal personen met nieuwe achterstallige contracten (2019-2022) (Nationale Bank van België, 2022)**

Aanpassingsschulden ontstaan door een plotse gebeurtenis die invloed heeft op de financiële situatie van een persoon. Dat kan gaan om een scheiding, het overlijden van de partner, plotse gezondheidsproblemen, ontslag, ... Door de nieuwe situatie moet het gezin rondkomen met een lager inkomen, maar tegelijkertijd liggen de kosten soms ook hoger. 43 erkende instellingen merken een stijging van het aantal dossiers met aanpassingsschulden. Dit is een stijging ten opzichte van vorig jaar (2022: 17).

“Het wordt hoe langer hoe moeilijker om je leven terug op de rails te krijgen, eens je door omstandigheden (van welke aard ook), je maatschappelijk uitgerangeerd wordt.”

Schulden uit onbetaalde energie-, water- en telecomfacturen, alsook schulden gerelateerd aan huisvesting (huurschulden of achterstallig hypothecair krediet) en medische schulden worden samengevat onder de noemer **overlevingsschulden**. Het gaat om schulden die ontstaan omdat men bepaalde basisbehoeften niet kan betalen. Grafiek 24 toont de verdeling binnen deze categorie aan.

▼ **Grafiek 24. Verdeling van de subcategorieën binnen de categorie overlevingsschulden (2023)**

Energieschulden zijn, net als voorgaande jaren, het meest vernoemd. 175 erkende instellingen vermelden deze categorie (oftewel 56% van de erkende instellingen). Dit is de enige categorie die door meer dan de helft van de erkende instellingen wordt gerapporteerd. 128 erkende instellingen (oftewel 41%) vermelden schulden met betrekking tot huisvesting. **Betaalbare huisvesting** vormt, volgens de erkende instellingen, een grote uitdaging. Het gaat zowel over gezinnen met woonschulden, of waarbij de woonkost een disproporcionele hap uit het gezinsbudget neemt. Dit geldt niet alleen voor huurprijzen of hypothecaire kredieten, maar bijvoorbeeld ook voor ouderen in woonzorgcentra die hun verblijfskost niet kunnen betalen. Opvallend is ook dat niet alleen de huur, maar ook de extra kosten die vloeien uit een verhuis zorgen voor financiële problemen bij cliënten.

“Veel van ons cliënteel verhuist ook vaak. Daar vloeien ook extra kosten uit voort zoals de huurwaarborg, plaatsbeschrijving, verhuiskosten, etc. Het risico op extra schulden is hier opnieuw groter.”

68 erkende instellingen (22%) vermelden een toename van schulden uit **telecom en mobiliteit**. Telecom blijft een enorme hap uit het budget, zeker als het gaat over het aangaan van verschillende abonnementen. Daarnaast speelt ook hier het probleem van de achterafbetaaldiensten. Op vlak van mobiliteit gaat het vaak om autokosten. Steeds meer gezinnen in budget- en schuldhulpverlening kunnen hun autokosten niet betalen (bijvoorbeeld: verzekering, keuring, ...). 50 erkende instellingen vermelden tot slot een toename van **medische schulden**. Dit betekent dat er een grote groep mensen is voor wie basisbehoeften

onbetaalbaar worden, voor wie een uithuiszetting dreigt, die geen toegang heeft tot internet en voor wie er vaak geen mogelijkheden op langere termijn zijn om de financiële situatie te verbeteren.

Daarenboven halen 114 erkende instellingen (oftewel 36%) aan dat de **stijgende levenskosten** de overlevingsschulden in de hand werkt. Deze categorie vervolledigt de top 3 van de belangrijkste tendensen op vlak van schuldenproblematiek.

“De algemene stijging van huurkosten, energiekosten, kosten voor dagelijks levensonderhoud zijn niet in verhouding met de stijging van de inkomsten. Vaak is er onvoldoende budget om mensen ook in de mogelijkheid te stellen meer leefgeld te kunnen ontvangen, wat de leefkwaliteit van de mensen sterk benadeeld heeft.”

Vaste kosten zijn niet meer in verhouding tot het inkomen. De budgettaire druk in gezinnen, die voordien al de eindjes aan elkaar moesten knopen, verhoogt. Door de indexering wegen energie- en woonkosten zwaarder door op de maandelijkse kosten. Ook de prijsstijgingen in de warenhuizen leggen extra druk op het gezinsbudget. De indexeringen hebben een grote invloed op het leefgeld en afgesproken afbetaalplannen.

Kindgerelateerde schulden omvatten achterstallige alimentatie, maar ook onbetaalde kinderopvang of schoolfacturen. Het aantal onbetaalde schoolfacturen steeg tussen 2018 en 2022 gestegen is van 8% naar 13% (GO!, 2023). Het Netwerk tegen Armoede sprak over elf miljoen euro aan onbetaalde schoolfacturen in 2022 (Netwerk tegen Armoede, 2023). Erkende instellingen zien wel bijkomende inspanningen van de scholen op vlak van afbetalingsplannen.

Fiscale schulden zijn vaak een gevolg van onvoldoende inhoudingen bij uitkeringen of foutieve aangiften. In 2023 gaven 46 erkende instellingen een stijging van het aandeel fiscale schulden aan. Dit is iets meer ten opzichte van vorig jaar (+12,20%). Vaak stellen de belastingdiensten hoge en onredelijke afbetalingsplannen voor, wat de schuldbemiddeling bemoeilijkt (zie ook 7.4 beleidssignalen).

Erkende instellingen merken meer strafrechtelijke schulden in de dossiers. Hieronder vallen **penale boetes** (bijvoorbeeld openstaande verkeersboetes) (2023: 36), en **invorderingskosten** op onbetaalde facturen (2023: 40). Dit is iets meer dan de afgelopen jaren (2023: 32; 2023: 24). Ze geven aan dat schuldeisers, en vooral de overheid, snel grijpen naar gerechtelijke vormen van invordering.

“Steeds meer overheden en overheidsinstellingen vaardigen dwangbevelen uit die vervolgens zeer snel (en soms apart) gerechtelijk worden ingevorderd met hoge kosten tot gevolg.”

21 erkende instellingen melden dat gezinnen (noodgedwongen) meer **boedelschulden** maken in dossiers collectieve schuldenregeling. Dat is een problematische ontwikkeling. Gezinnen komen structureel niet rond met hun leefgeld.

“Er zijn dossiers waarbij er bijna geen financiële reserve is om de boedelschulden te kunnen afbetalen. De boedelschulden zijn gemaakt omdat het voor de cliënten moeilijk is om met het beperkte budget doorgestort vanuit de CSR rond te komen. Zo komen cliënten in een vicieuze cirkel terecht. Gezien er nog minder budget beschikbaar is door de afbetaalplannen voor de boedelschulden, wordt het nog moeilijker.”

Cliënten stellen soms verkeerde prioriteiten met hun leefgeld en bouwen zo opnieuw schulden op. Dit leidt vaak tot een **herroeping**, waardoor gezinnen vaak opnieuw een hoge schuldenberg opbouwen.

Sommige erkende instellingen geven aan dat ze vaker gezinnen doorsturen naar **een collectieve schuldenregeling** omdat de schuldenlast te hoog is. Er zijn geen realistische betaalplannen haalbaar en menswaardig leven komt in het gedrang. Maar de aanpak van externe schuldbemiddelaars volstaat niet voor de meest kwetsbare gezinnen. Er moet meer gewerkt worden rond financiële (zelf)redzaamheid tijdens een procedure collectieve schuldenregeling om herval te voorkomen.

“Het jarenlang (over-)leven met een beperkt budget, geen of weinig administratie zelf moeten doen of betalingen uitgevoerd, omdat dit door de schuldbemiddelaar of maatschappelijk assistent werd gedaan, maakt dat cliënten na afloop ervan het noorden kwijt zijn en niet goed weten hoe dit allemaal opnieuw zelf in handen te nemen.”

De **ontoegankelijkheid van bepaalde diensten** blijft ook in 2023 een belangrijke tendens. 100 erkende instellingen vermeldde deze categorie. De frequentie stijgt jaar na jaar (2021: 33; 2022: 53). Tijdens de coronacrisis waren bepaalde diensten door de opgelegde maatregelen enkel digitaal bereikbaar. Veel diensten zijn sindsdien overgeschakeld op een overwegend digitale dienstverlening. Het gaat zowel over eerstelijnsdiensten (bijvoorbeeld ziekenfondsen, vakbonden) als commerciële diensten (bijvoorbeeld banken, telecomoperatoren, energiebedrijven). Dit heeft vaak negatieve effecten voor cliënten.

“Uitbetalingen laten vaak lang op zich wachten omdat mensen hun digitaal of papieren dossier niet in orde krijgen. Doordat vervangingsinkomsten op zich laten wachten ontstaan er schulden en start het sneeuwbaaleffect van kosten, invorderingen, etc.”

Samengevat toont bovenstaande analyse:

1. Meer erkende instellingen geven aan dat (online) impulsaankopen, vaak met de optie om achteraf te betalen, een problematische trend zijn in schuldhulpverleningsdossiers. Achterafbetaaldiensten zoals Klarna verlagen de drempel om online te bestellen.
2. Achterstallige betalingen op kredieten en leningen nemen toe. Vaak gebruiken cliënten deze kredieten en leningen om andere onbetaalde facturen of schulden te betalen. De hoge interesten maken het veelal moeilijk om de som terug te betalen.
3. Overlevingsschulden blijven de meest gegeven antwoorden. Er is een grote groep mensen die hun basisbehoeften nog nauwelijks kunnen betalen. In combinatie met de recente stijgende levensduurte (door onder andere indexeringen en prijsstijgingen), leidt dit tot een ongekennde budgettaire druk in gezinnen die voordien reeds de eindjes aan elkaar moesten knopen.
4. Cliënten moeten steeds vaker hoge invorderingskosten betalen op achterstallige facturen. Het gebeurt regelmatig dat de aanmaningskosten hoger zijn dan de oorspronkelijk factuur. Dit maakt dat cliënten de moed verliezen.
5. Bovenstaande tendensen (3 en 4) zorgen ervoor dat gezinnen meer en meer gedwongen worden om boedelschulden te maken, met een verhoogd risico op herroeping als gevolg. Een herroeping zorgt meestal voor een herval in schulden.
6. De onbereikbaarheid van bepaalde diensten is een trend die zich ook post-corona blijft doorzetten. Dat zorgt enerzijds voor een verhoogd risico op bijkomende schulden bij de gezinnen. Anderzijds zorgt het voor een verhoogde werkdruk bij de schuldhulpverleners.

7.4. BELEIDSSIGNALLEN

Elke erkende instelling voor schuldbemiddeling formuleert in de bevraging nuttige beleidssignalen op basis van de tendensen in het profiel van het cliënteel en in de schuldenproblematiek. Dat gebeurt opnieuw via open vraagstelling. Respondenten kunnen hun bevindingen in een open tekstveld noteren.

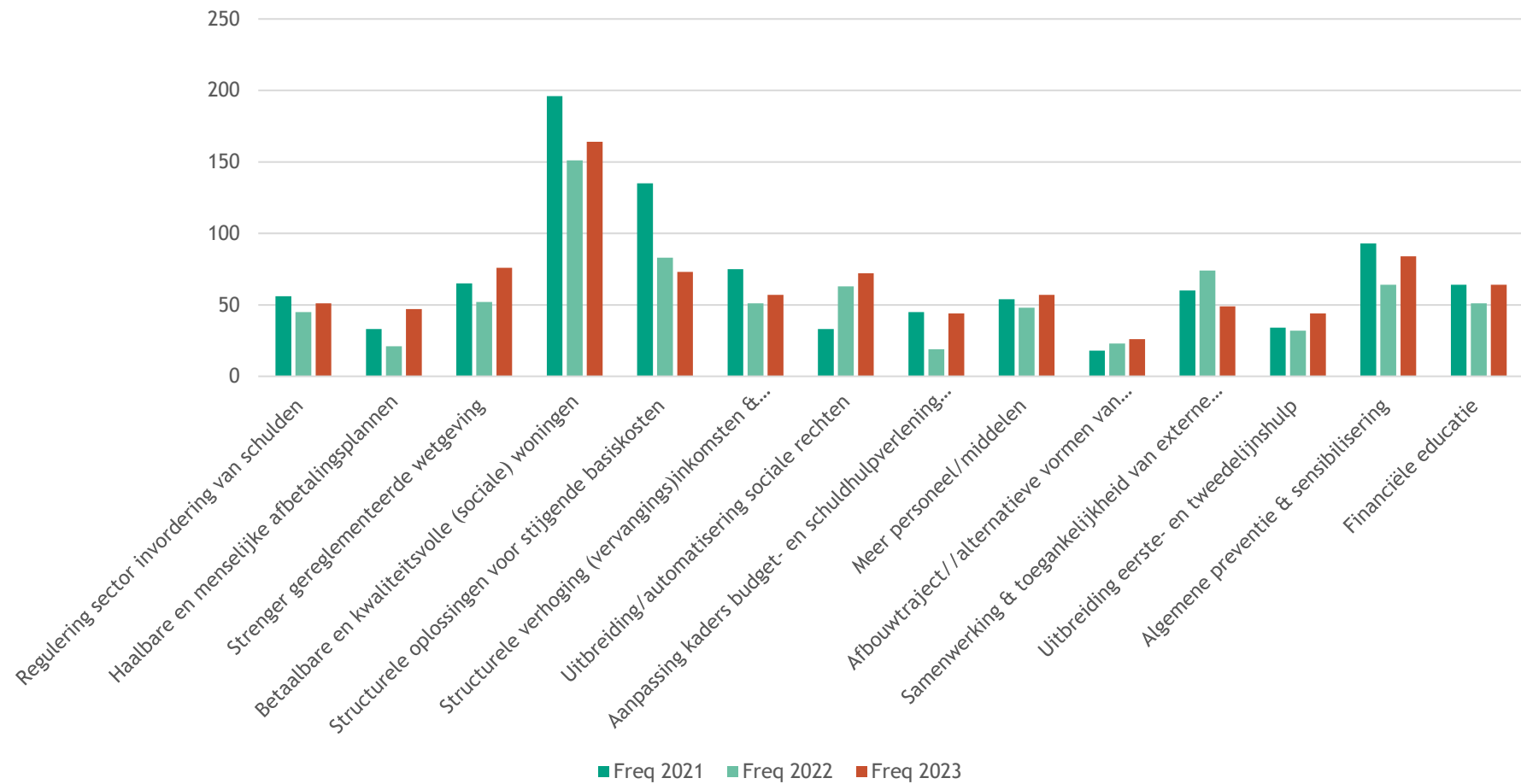
De opgegeven antwoorden zijn samenvattend in onderstaande categorieën ondergebracht:

- Regulering sector invordering van schulden;
- Haalbare afbetalingsplannen;
- Strenger gereguleerde wetgeving;
- Betaalbare huisvesting;
- Betaalbare basiskosten;
- Verhoging (vervangings)inkomsten & duurzame activering;
- Uitbreiding/automatisering sociale rechten;
- Aanpassen wettelijke kaders budget- en schuldhulpverlening & bewindvoering;
- Meer middelen/personeel;
- Afbouwtraject/alternatieve vormen van budgethulpverlening en bewindvoering;
- Samenwerking met externe schuldbemiddelaars en andere sociale diensten;
- Uitbreiding eerste- en tweedelijns hulp;
- Algemene preventie & sensibilisering;
- Financiële educatie.

Elke erkende instelling voor schuldbemiddeling kan meerdere antwoorden geven. Grafiek 24 vat de geregistreerde gegevens samen voor de periode 2021-2023.²¹ Aangezien er sinds 2021 op een meer gedetailleerd niveau wordt gecodeerd, zijn enkel de cijfergegevens voor de periode 2021-2023 vergelijkbaar. Bijgevolg nemen we uitsluitend deze cijfergegevens op in dit rapport.

---

²¹ De tabel met de cijfergegevens inzake beleidssignalen voor de periode 2021-2023 vind je in het bijlage rapport onder bijlage 12.

▼ Grafiek 25: Beleidssignalen voor de schuldenproblematiek (2021-2023)

Bovenstaande grafiek toont aan dat de erkende instellingen in de periode 2021-2023 vaak dezelfde beleidsignalen aanhalen.

Met **regulering van de sector die schulden invordert**, wordt vooral het humanere invorderingsbeleid beoogd. Er is een wanverhouding tussen invorderingskosten en hoofdsom. De erkende instellingen vinden de aangepaste wetgeving, waarbij het aanrekenen van aanmanings- en herinneringskosten geplafonneerd is, een zeer positieve evolutie. Het vermijdt een snelle escalatie van de schuldenlast. Maar tegelijk waarschuwen ze dat het inningsrecht bij deurwaarders nog steeds veel te hoog ligt.

“Er zijn gerechtsdeurwaarders die een buiten iedere verhouding kostelijke uitvoering benaarstigen, zonder rekening te houden met de concrete omstandigheden of de geest van de wetgeving”.

Voorals menschen die maar kleine bedragen kunnen afbetalen, worden hierdoor benadeeld. Ze betalen vaak meer aan intresten en kosten dan aan de eigenlijke hoofdsom. De commerciële minnelijke invordering door gerechtsdeurwaarders en advocaten neemt toe, en hierbij gebeuren er meer en meer inbreuken. Het invorderingsbeleid van schuldeisers wordt harder en harder. De druk om te vorderen is hoog. Kredietvorderingen worden bovendien sneller verkocht aan externe bedrijven.

“De inzet van tools als ‘onherroepelijke overdracht voor afhouding op leefloon’ door gerechtsdeurwaarders doet wenkbrauwen fronsen.”

Afbetaalplannen moeten menselijk en haalbaar zijn. De erkende instellingen geven aan dat de nodige onderhandelingsruimte behouden moet blijven. Dit staat onder druk. Incasso's en deurwaarders worden sneller ingeschakeld, maar met steeds beperktere onderhandelingsruimte. Vaak leidt dit tot zinloos beslag, waarbij de effectieve verkoop van de in beslag genomen goederen niet doorgaat of niets opbrengt.

Opvallend veel erkende instellingen geven aan dat de overheid, en dan vooral de FOD Financiën, een streng invorderingsbeleid hanteren. Hetzelfde geldt voor energieleveranciers. Dit leidt tot extra budgettaire druk bij gezinnen, aangezien ze niet alleen hogere voorschotfacturen moeten betalen, maar daar bovenop ook nog eens een hoge afbetalingssom.

“Beslag op zichtrekening door de FOD Financiën bij cliënten met beperkte inkomsten uit werkloosheid, ziekte of invaliditeit komt steeds vaker voor waardoor het OCMW ook meer aanvragen voor dringende financiële hulp te verwerken krijgt.”

Volgens de erkende instellingen zou een menswaardig bestaan altijd centraal moeten staan. De erkende instellingen geven ook aan dat de overheid meer moet inzetten op **toezicht en controle van kredieten en leningen**, en op het **tegengaan van misleidende reclame en agressieve verkooppraktijken**.

De sector werpt **betaalbare en kwaliteitsvolle huisvesting** als belangrijk beleidssignaal op. De erkende instellingen melden een toenemend aantal uithuiszettingen. OCMW's moeten noodgedwongen financieel tussenkomen om achterstallen en uithuiszettingen te vermijden. Een deel van de gezinnen in budget- en schuldhulpverlening hebben beperkte woonvaardigheden, zeker cliënten met een psychische kwetsbaarheid en verslavingsproblematiek. Zij zijn vaak sofaslapers of aangewezen op nachtopvang (zie ook 7.2 tendensen in cliëntprofiel). Daarnaast is er een groot tekort aan betaalbare woningen voor grote gezinnen. Tot slot hakt de indexering van de huurprijzen het afgelopen jaar in op de gezinnen.

“Bij huisvesting merken we op dat de gemiddelde huurprijs in 2023 met 32 euro per maand is gestegen ten opzichte van 2022. Dit door de vele indexeringen in 2022. In 2024 zien we de gemiddelde huurprijs zelfs met 50 euro per maand stijgen ten opzichte van 2023.”

De erkende instellingen signaleerden ook een **nood aan structurele oplossingen voor de stijgende basis-kosten** (energie, levensmiddelen, ...). Deze oplossingen moeten ook aandacht hebben voor de lagere middenklasse, die nu vaak uit de boot valt. De erkende instellingen hebben onder meer deze concrete suggesties:

- Voorzie structurele subsidiëring aan de OCMW's om financiële hulp te bieden aan gezinnen met moeilijkheden om hun energiefactuur te betalen;
- Behoud het verlaagde BTW-tarief op energie;
- Zorg voor BTW-vermindering op noodzakelijke levensmiddelen;
- Reguleer de energieprijzen;
- Voorzie per gezin een aantal KWH aan energie zonder BTW;
- Behoud van het verhoogd sociaal tarief;
- De maatregel om de indexatie van de huur afhankelijk te maken van het niveau van het EPC was positief om de huur van kwetsbare gezinnen beheersbaar te houden. Vanaf 01/10/2023 is deze maatregel afgeschaft en vervangen door een systeem met een correctiefactor. Dit maakt het ingewikkelder voor de huurder en de verhuurder;
- Reguleer de huurprijzen op de privémarkt;
- Plafonneer woning- en energieprijzen;
- Begrens prijzen van vaste kosten;
- Beperk de huurwaarborg tot twee in plaats van drie maanden.

Hierbij is het volgens de respondenten belangrijk om de maatregelen doelgericht in te zetten.

“Niet iedereen hoeft dezelfde steun, volg de aanpak van het proportioneel universalisme.”²²

Een verhoging van de laagste (vervangings-)inkomens en de automatisering van en uitbreiding van sociale rechten zijn eveneens belangrijke wapens in de strijd tegen overlevingsschulden. Bij veel gezinnen voldoet het beschikbare budget niet aan de referentiebudgetten zoals bepaald door de REMI-tool. Het beleid moet volgens de erkende instellingen inzetten op activering, én degelijke vervagingsinkomens voorzien wanneer dit nodig is. Bij het verhogen van de laagste vervagingsinkomens moet het beleid ervoor zorgen dat de basisuitkeringen afgestemd zijn op het leefloon. Nu moeten OCMW's vaak kleine bedragen bijpassen, waarvoor ze een extra leefloondossier moeten openen. Dit zorgt voor extra administratieve belasting. Het wegwerken van de werkloosheidsval blijft belangrijk. Ook de pensioenen en de minimumlonen moeten verhoogd worden.

De erkende instellingen merkten een gunstig effect van het uitbreiden van het sociaal tarief tijdens de energiecrisis. Het wegvallen hiervan was dan ook voor vele gezinnen een serieuze aderlating. De maatregel bood immers een goede bescherming tegen energieschulden. Voor de automatisering en uitbreiding van sociale rechten formuleren de erkende instellingen onder meer deze concrete beleidsaanbevelingen:

- Kijk naar de effectieve situatie en niet enkel naar het inkomen. Het leefgeld van gezinnen in budget- en schuldhulpverlening komt niet altijd overeen met het maandelijks inkomen.
- Koppel de toegekende steun los van de uitbetalingsinstantie. Bijvoorbeeld mensen met een minimumloon komen niet in aanmerking voor sociaal tarief terwijl zij daar absoluut ook nood aan hebben.
- Zorg voor graduele toepassing van het sociaal tarief in plaats van het huidige “alles-of-niets”-systeem. Voorzie bijvoorbeeld een langere uitlooperperiode van sociale voordelen wanneer iemand aan het werk gaat.

²² De term 'proportioneel universalisme' werd bedacht door Michael Marmot. Hij deed onderzoek naar gezondheidsongelijkheid. De meest effectieve manier om die te bestrijden, stelde hij vast, is een aanpak voor iedereen (universeel), maar met extra aandacht voor de meest kwetsbaren (proportioneel) (Marmot Review Report, 2011).

- Tussenkomen vanuit de overheid moeten structureel worden ingebouwd en niet louter ingezet worden tijdens een crisis.
- Vereenvoudig de administratie. Dit blijft een kluit voor de burger en zorgt ervoor dat ze bepaalde rechten niet opnemen. Digitalisering leidt niet altijd tot vereenvoudiging, maar zorgt vaak voor extra drempels. Bijvoorbeeld: de jobbonus kan alleen maar worden aangevraagd via digitale weg, terwijl de rechthebbenden op die bonus niet digitaal vaardig zijn.
- Herbekijk het statuut samenwonenden. Dit zorgt ervoor dat mensen financieel afhankelijk worden, met alle mogelijke gevolgen.

De erkende instellingen roepen op om bepaalde **wettelijke kaders binnen de procedure collectieve schuldenregeling** te herzien.

“Het moeilijke verloop van heel wat collectieve schuldenregelingen blijft een probleem. Vaak komen cliënten na een CSR bij ons aankloppen met een berg aan boedelschulden. Tevens zien heel wat cliënten op tegen de zwaarte en duurtijd van een collectieve schuldenregeling.”

Het zou verplicht moeten zijn om binnen collectieve schuldenregeling voldoende leefgeld te voorzien om een menswaardig bestaan te kunnen leiden. Volwaardig leefgeld zou voorrang moeten krijgen op de afbetaling van schulden. Enkele concrete beleidsaanbevelingen vanuit de erkende instellingen zijn:

- Verkort de wettelijke termijnen. Momenteel duren meer dan de helft van de procedures collectieve schuldenregeling tussen de zes en negen jaar (Nationale Bank van België, 2023). Dat is een zeer lange periode.
- Maak het mogelijk om sneller over te gaan tot kwijtschelding van schulden als duidelijk is dat het inkomen niet zal verhogen.
- Verkort de wachttijd na een herroeping naar 2 jaar of geef de rechtbank de mogelijkheid om, mits motivering, af te wijken van de wachtperiode. De wachttijd van vijf jaar na een eerdere herroeping is in de praktijk vaak een struikelblok. Gezinnen bouwen gedurende deze periode vaak opnieuw een enorme schuldenlast op. De wachttijd inkorten werkt proactief, minder gezinnen zouden in een kwetsbare positie terechtkomen.
- Heb opnieuw meer aandacht voor het menswaardig bestaan tijdens een procedure collectieve schuldenregeling. Te laag leefgeld is dikwijls de oorzaak van een stopzetting zodat het geleverde werk een maat voor niets geweest is. Er is vaak geen mogelijkheid voorzien om het leefgeld per week te storten, waardoor het OCMW een extra dossier budgetbeheer moet opstarten. De spreiding van leefgeld is noodzakelijke zodat de cliënt kan toekomen met zijn leefgeld.
- Beperk de opdracht van de schuldbemiddelaars in een collectieve schuldenregeling niet tot het opmaken van de minnelijke aanzuiveringsregeling en het maandelijks storten van het leefgeld. De erkende instellingen geven aan dat er een groot kwaliteitsverschil is tussen schuldbemiddelaars.
- Waarborg het vrijwillige karakter van de budget- en schuldhulpverlening. De erkende instellingen geven aan dat dit in het gedrang komt. Steeds vaker wordt ook begeleiding of beheer opgelegd in het kader van collectieve schuldenregeling.

Om een kwaliteitsvolle hulpverlening te kunnen bieden is er nood aan **meer middelen en personeel**. Vacatures raken moeilijk ingevuld, vooral bij de OCMW's.

De erkende instellingen vinden dat er vanuit het beleid algemeen een gebrek aan aandacht is voor de mens achter de schulden. Enkele concrete beleidsaanbevelingen hieromtrent zijn:

- Maak een **afbouw- of nazorgtraject** mogelijk om te vermijden dat gezinnen opnieuw schulden maken. Dit traject is idealiter laagdrempelig, outreachend en holistisch.

- Stimuleer **samenwerking** met andere partners. Het gaat hierbij zowel om meer structurele samenwerking met de private schuldbemiddelaars als samenwerking met hulpverlening om andere levensdomeinen om de complexiteit van dossiers te kunnen aanpakken.
- Ontwikkel een **hulpverleningsvorm tussen budgetbeheer en bewindvoering** voor diegenen die te sterk zijn voor bewindvoering maar te zwak/beïnvloedbaar om zelfstandig verstandige keuzes te maken. In de huidige dossiers bewindvoering ontbreekt het begeleidings- en opvolgingsaspect, waardoor bijkomende ondersteuningsvragen vaak terechtkomen bij de erkende instelling. Dit zijn dan tijdrovende en complexe dossiers.
- Investeer **meer middelen in andere vormen van hulpverlening** om complexe situaties samen te kunnen aanpakken. Ze pleiten onder andere voor extra middelen voor de sector Geestelijke Gezondheidszorg om de wachtlijsten naar psychologische hulpverlening weg te werken.

Tot slot moet er meer ingezet worden op **preventie**. Daarbij wordt sinds vorig jaar een onderscheid gemaakt tussen enerzijds algemene preventie en sensibilisering, en anderzijds preventie en sensibilisering op de schoolbanken. Het gaat om zowel financiële als digitale educatie om mensen financieel redzamer te maken. De erkende instellingen onderstrepen het belang van financiële educatie op school, bij voorkeur tijdens de hele schoolloopbaan (van kleuterklas tot laatste jaar secundair). Daarnaast pleiten ze ook voor sensibiliseringsacties op het vlak van internetaankopen, online games en gokspelen.

Samengevat toont bovenstaande analyse:

1. Er is een toenemende nood aan regulering van de invorderingsindustrie, toezicht en controle op de toekenning van kredieten en leningen, en het tegengaan van misleidende reclame en agressieve verkooppraktijken.
2. Er is nood aan structurele maatregelen om betaalbare en kwaliteitsvolle (sociale) huisvesting te garanderen en de inflatie onder controle te houden. De maatregelen moeten perspectief bieden aan de groeiende groep 'onbemiddelbaren'. De erkende instellingen formuleren hierrond enkele concrete voorstellen.
3. Een belangrijk wapen in de strijd tegen overlevingsschulden is het verhogen van de laagste (vervangings)inkomens en werk maken van uitbreiding en automatische toekenning van sociale rechten. De erkende instellingen formuleren hierrond enkele concrete voorstellen.
4. De wachttijd van vijf jaar na een herroeping moet worden versoepeld. De meeste gezinnen maken boedelschulden door een structureel te laag inkomen. De wachttijd duwt deze mensen nu verder in armoede en schulden. De erkende instellingen formuleren hierrond enkele concrete voorstellen.
5. De mens achter de schulden en een menswaardig bestaan zouden opnieuw veel meer centraal moeten worden geplaatst. Dat betekent:
  - schuldbemiddelaars moeten rekening houden met een menswaardig bestaan tijdens een procedure collectieve schuldenregeling;
  - erkende instellingen moeten de nodige onderhandelingsruimte krijgen om haalbare afbetaalplannen te kunnen onderhandelen;
  - hulpverlening moet meer ruimte krijgen om samen de complexe cliëntsituaties te kunnen aanpakken.
6. Er moet meer ingezet worden op preventie door financiële en digitale educatie om mensen financieel zelfredzamer te maken. Hoe vroeger dit wordt aangeboden, hoe effectiever. Daarnaast moeten er sensibiliseringsacties opgezet worden op het vlak van internetaankopen, online games en gokspelen.

8 – Bronnen

GO! (2023). *Het GO! wil onbetaalde facturen weg*. Geraadpleegd van: [Het GO! wil onbetaalde schoolfacturen weg - GO! \(g-o.be\)](#)

Ledegen, H. (2022). *Onderzoek naar de daling van de basisregistratiegegevens bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen. Periode 2016-2019*. Geraadpleegd via: [Onderzoek naar de daling van de basisregistratiegegevens.pdf \(samvzw.be\)](#)

Local Government Association. (2011). *Marmot Review report*. Geraadpleegd via [Marmot Review report - 'Fair Society, Healthy Lives | Local Government Association](#)

Nationale Bank van België.(2022). *Statistieken centrale voor kredieten aan particulieren*. Geraadpleegd van: [Microsoft Word - BRO_CKPSTAT2022N_20230110.docx \(nbb.be\)](#)

Netwerk tegen Armoede. (2023). *Tijd voor een kostenbewust onderwijs, nú. Voor de toekomst van onze kinderen*. Geraadpleegd via: [Tijd voor een kostenbewust onderwijs, nú. Voor de toekomst van onze kinderen. | Netwerk tegen Armoede](#)

Smets, A., (2022). *Vlaamse gezinnen in budget- en schuldhulpverlening. Cijfergegevens 2018-2021*. Geraadpleegd van: [220701_R_Basisregistratie 2018-2021_def.pdf \(samvzw.be\)](#).